DEMOKRATİK

KATILIM

Aylık Dergi ● Mayıs 1990 ● Yıl:3 ● Sayı: 2 ● KDV dahil: 2.000.- TL.

merhaba...

Yine çıktık...

Bu sayıda ağırlığımız ODTÜ-ÖD eleştirisinde oldu. Genelde politik, teorik konularda yoğunlaşsa da, yine sayfalarımızda sinema, şiir, öykü, mizah, etc. yer almakta.

ODTÜ'deki kültürel yaşamın bir parçası olan Katılım, bahar şenliğinde kitap reyonu açarak ve GGT ile birlikte Gökkuşağı II konserini düzenleyerek dergi sayfalarının dışında da sizlerle birlikte olacak...

Katılım'da her yazı saatler süren bir çalışma ve bir o kadar da tartışmanın ürünüdür. Bu sayımızda 5. sayfada yer alan "Yanıt Veriyorum" adlı yazı yayın kurulunda normalin üzerinde tartışmaya neden oldu. Sonuçta, yazının içeriğinin tüm dergiyi, biçiminin ise yalnızca yazarını bağladığına karar verildi.

Finallerin yaklaşmasından dolayı Haziran sayımızı çıkaramayacağız. Hepinize finallerde başarılar dileriz.

Ekim'de buluşmak umuduyla

DEMOKRATİK KATILIM

bu sayıda...

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Murat Deniz
Kültür-Sanat Sorumlusu: Ahmet Aktaş, **Mali Sorumlu:** Ergün Kılıç,
Mizah Sorumlusu: Levent Hacıyusufoğlu,
Görsel Tasarım: Şaner Çakmak, **Haber Sorumlusu:** Serdar Yıldız,
Kapak: G. Gomez, F. Neura
Yazışma Adresi: Örnek Mah. Oruç Reis Cd. İmar 2 Yapı Koop. 5/2 Telsizler/Ankara

ÖĞRENCİ HAREKETİ PERSPEKTİFİNDEN ODTÜ-ÖD'E BAKIŞ

Ahmet AKTAŞ

I. GENÇLİK, GENÇLİK HAREKETİ

"Gençlik, dar grup çıkarları temelinde harekete geçen, toplumun genel çıkarlarını, kendi çıkarlarına feda eden sosyal bir azınlıktır."(1) Amerikalı sosyolog J. Star gençliği böyle tanımlamış... Yine bir başka sosyolog Braungart ise, *"Gençlik, 30 yaş altı insanlar olarak, geleceğe dönük ve önlerindeki yaşama uyum sağlamanın yeni yollarını arayan bir yaş grubudur."* diyor. Gençliği, yaş grubuyla açıklayan Braungart ve benzerlerinin yanısıra, onu bir *"hal"* olarak tanımlayanlarda var. Örneğin Aristo'ya göre gençlik, *"ölçü tanımamak, ihtirasla hareket etmek, herşeyde aşırılığa kaçmak"* iken, Hegel'e göre; *"gerçekler önündeki hoşnutsuzluk ve aşamalar yapmak için hayalcilik"*tir. Örnekleri çoğaltmak mümkün. Gençliğin evrensel bir tanımı; ülkelerin özgün yapıları ve herbir ülkenin kendi içinde bile sosyal, kültürel, ekonomik tutarlılık olmadığından yapılamamaktadır. Çağlar boyunca değişimler öyle çabuk gerçekleşmiştir ki, aynı toplumsal konumda bile süreklilik kazanmış bir sınıflandırma yoktur. Bir dönem ülkemizde *"devrimci olmayan, genç değildir"*(2) gibi bir tanımlama dahi yapılabilmiştir.

Gençliğin bir alt kümesi olarak, öğrenci gençlik ise konumu gereği, tanımlanabilme açısından tam bir kaos yaratmaktadır. Özellikle geçen yüzyılda, azgelişmiş ülkelerde en etkin toplumsal güç olup, gelişmiş ülkelerde, bir dönemin tarihini yazarak, bir çok düşünüre konu olmuştur. Bu düşünürlerin bir kısmı, öğrenci hareketini onu oluşturan bireylerin psikolojik durumlarıyla açıklarken (Freud)(3), bir kısmı da; insanın doğal dürtülerini tatmin etmesi gerektiğini, genç insanın ise, toplumsal hiyerarşide yer alana kadar saldırganlık duygularını boşaltmak durumunda olduğunu söyleyerek, biyolojik açıklama getirmiştir (Roger Masters)(4).

Bir diğer yaklaşım ise Seymour Martin Lipset'den gelmektedir: *"Öğrencilerin radikal protesto eylemlerine eğilimleri, spesifik konumları ve üniversite ortamı sonucudur. Aynı yaştaki öğrenci olmayan gençler, günlük yaşama entegre olmuşlardır".* Fikirleri Frankfurt Okulu'nu anımsatan Lipset'a göre, öğrencilerin bu tip davranışlarının ana kaynağı, gelecek ve statü belirsizliğinden doğan, sosyal marjinallikleridir(5). Marksist kanattaysa, öğrencinin küçük burjuva karakterinden kaynaklı kaypaklığı ve güvenilmezliğinden, öğrencilerin Marks'ın proletaryasına girdiğini savunmaya kadar, geniş bir perspektif vardır.(*)

Türkiye'de birçok diğer ülke gibi, en etkili, en kitlesel öğrenci eylemlerine 1967-70 yılları arasında sahne oldu. Eylemlerin ortak nitelikleri; üniversite işleyişine karşı olmak, rejime veya toplumsal düzene karşı olmak, yetişkin örgütlerinden ve önderliklerinden bağımsız olmak başlıkları altında kabaca toplanabilir. Ülkemizde 1967-68'deki ilk boykut ve işgaller genelde üniversite içi sorunlar, eğitim sistemi kaynaklıydı. 1969 ve sonrasındaysa, öğrenciler, üniversite içi sorunlarını *"düzen"*e bağlayarak, politik içerikli eylemlere yöneldiler. 70'li yıllarda bu *"düzen"*in yıkılması için çabalarla geçti ve 80, 12 Eylül'üne gelindi.

J. Star'ın yazının başında sözünü ettiğimiz, gençlik üzerine düşünceleri, 80 sonrası ülkemizde bir anlamda somutlandı. Bizim gibi, demokrasinin olmadığı, geri kalmış ülkelerde, egemen olan bu anlayış, gençliği bir düşman gibi karşısına alır ve baskı altında tutmaya çalışır. Ona göre gençlik, düzeltilmesi gereken bir hatalar yumağıdır. Gerçektende, Eylül darbesi sonrası, –zaten hınç içinde gençliğe bilenen– egemen güçler, ilk iş gençliğe saldırarak faşist düşüncelerini hayata geçirdiler. Toplumun her dinamik kesimini hedef alan bu baskıdan en büyük payı doğal olarak öğrenci gençlik aldı. Somut fiziksel, psikolojik baskılarla yetinmeyen bu darbeciler, kendince gençliği *"düzenin uslu çocukları"*na çevirmek, Hasan Cemal'in deyişiyle *"kavanozda gençlik"* yaratmak için eğitim sistemine de el attılar. Yıllardır kimsenin düzeltemediği bu eğitim sistemi, YÖK'le birlikte belki de tarihinin en kötü biçimini aldı. Çocukları ilkokuldan itibaren kişiliksizleştirmeye başladılar. İdeolojik aygıtlarını çok iyi kullanıp, 80 öncesi paranoyası yaratan egemen güçler, baskı aygıtlarıyla da tüm emekçi, aydın kitleyi sindirmeye çalıştılar. İrtica körüklendi. Televizyondan bile dini propaganda yapılmaya başlandı. İnsanlar üniversiteye gelene kadar ağır bir ders yükü ve şovenist propagandanın cenderesinden geçiyordu. Yoğun depolitizasyon(**), insanları kültürsüzleştirme,

(*) Klasik Marksizm'de "gençliğin eylem tarzı da küçük burjuvazinin eylem tarzıdır. Küçük burjuva davranışların sorumsuzluğu, kaypaklığı, dönekliği, başıbozukluğu ve terörizme yatkınlığı gençlik eylemlerinde" görülecektir.(6) Sonraları gelişmiş ülkelerde, kapitalizmin çehre değiştirdiğini savunan neo-marksistler, Frankgurt Okulu'na benzer düşünceler üretmişlerdir. Endüstrileşmiş batı ülkelerinin somut durumlarından kaynaklı bu görüşler, az gelişmiş ülkeler için tamamiyle açıklayıcı değildir.

(**) 80 sonrası depolitizasyonun temelleri Murat Belge'ye göre 1977'den itibaren atılmıştır. Murat Belge; üç, beş kişinin irade ve komutlarının bir toplumu biçimlendirmeye yetmeyeceğini söyleyerek, ancak toplumda potansiyel olarak

asosyalleştirmeyle birlikte gidiyordu. Bu noktada, AÜDTCF'de yapılan bir araştırma[7] daha açıklayıcı olacaktır: İç politikaya ilgi duyanların oranı % 10, seçimlere ilgi duyanlar % 11.8, hiç ilgi duymayanlar % 26.9'dur. Bu araştırmaya göre gençlerin % 70'i kitap, % 58'i gazete, % 83'ü ise dergi okumuyor. Köşeyi dönme felsefesinin etkileri de araştırmada gözlenebiliyor; gençlerin % 60'ı zengin olmayı önlerine hedef olarak koymuşlar. Gençlerin sosyal yaşamının kısırlığına ilişkin bir başka veri de % 74'ünün karşı cinsten bir arkadaşları olmayışı... 80 sonrası gençliğin bir başka karakteristiği de umutsuzluğu, özgüven eksikliği. Siar'ın yaptığı bir araştırma 20-24 yaşları arasındaki gençlerin % 63.8'inin Türkiye'nin genel olarak kötüye gittiği düşüncesinde olduklarını gösteriyor. Piar'ın 1988'de yaptığı bir araştırma ise düşündürücüdür. Geleceğe umutlu bakanlar % 31, umutsuz bakanlar % 14, ne umutlu ne umutsuz bakanlar %52... Gençliğimiz bir kimlik bunalımında.

II. DERNEKLEŞME

E. Wight Bakke'in[8] altı ülke üzerinde yaptığı bir araştırmada, öğrenci hareketleri arasında beş ortak nokta bulunmuş. Bunlardan biri hepsininde bir organizasyona (dernek, klüp, vb.) bağlı oluşu. Bu bağlamda kavram olarak, dernek, öğrenci derneği nedir? sorusu önem kazanıyor.

Politik oluşum süreci, vatandaşlar ile örgütlenmiş devlet yapısı arasında, politik partiler, çıkar grupları, baskı grupları ağı içerisinde belirmektedir [9]. "Çıkar ve baskı gruplarını en eski devirlerden beri toplumda bulmak olasıdır. Fakat bu organize grupların büyük sayılara ulaşması ve etkilerinin artması 20. yüzyıla ait olan bir gelişmedir. Bu gelişmeyi toplumdaki büyük değişmelere bağlayacak olursak, bu değişmelerin başında, uzmanlaşma, iş bölümü ve giderek artan üretim dağılımının oluşturduğu çıkar farklılaşmasını buluruz"[10]. Politik düzlemde, partiler ve kitle örgütleri birbirlerinden net farklarla ayrılırlar. Partiler, birçok çıkar grubunu içerebilirler ve olaylara kendi ideolojik perspektiflerinden bakarlar. Çıkar grubuysa, etki arayan ortak çıkarların temsilcisidir.[11] Bu ortak çıkar grubu birarada tutar. Pek çok çıkar, ilgi alanı, bir grup oluşturmak için neden olabilir. İnsanların etrafında örgütlendiği konu, kanarya sevmekten, Malatya'lı olmaya, işsizliğe, felsefi inançlara, politik perspektife, mesleki çıkarlara kadar çok çeşitlidir.

Kısaca, çıkar grupları birleşilen konudaki ortak çıkar ve arzular üzerinde doğarlar. Bu bağlamda, bir çıkar grubunun, ülkenin yönetim biçimini değiştirmek, ideoloji propagandası yapmak gibi misyonları yoktur. O, grubu oluşturan çıkar doğrultusunda ülke yönetimine etkide bulunur, doğduğu çıkar grubunun sözcülüğü ile yönetime katılır. Amacı, grubun isteklerini tatmin etmek için, hükümet politikasına etkide bulunmaktır. Bir çıkar grubu, ne kadar üyelerinin sorunlarına sahip çıkabilirse, spesifik amaçlarda yoğunlaşabilirse, o kadar güçlü olabilir ve bir baskı grubuna dönüşebilir. Öğrencilerin, öğrenci olmaktan kaynaklı sorunlarının çözümüne yönelik bir örgütlenme olarak; öğrenci derneği de çıkar grupları sınıfına girmektedirler. Doğal olarak, öğrencinin öğrenci olmaktan kaynaklı sorunlarıyla uğraşmak demek, kendini ülke gerçeklerinden soyutlayıp, salt vizelerle, yemekhaneyle, v.b. uğraşmak demek değildir. Zaten ülkenin somut durumu, direk olarak öğrencilere de yansımaktadır. Bir demokratik kitle örgütü olarak, öğrenci derneği de gerekli gördüğü yerlerde sürece etkide bulunmaya çalışacaktır. Hatta bir derneğin ilkelerinin gerçekleşmesi iktidar değişikliğini gerektirebilir, fakat o iktidar gerçekleşip, talepleri gerçekleşse dahi işlevi ve varlık nedeni ortadan kalkmaz. Çünkü derneklerin amacı, kendine özgü sorunlarını çözmek için iktidarlara talepler sunan ve yaptırımı için baskı uygulayan örgütlenmelerdir.[12] Bu anlamda, öğrencileri onlara güven vererek, sorunlarına eğilerek yanına toplayamamış bir dernek, işlevini yerine getirmekten çok uzakta kalacaktır. Sonuç olarak, tüm demokrat öğrencileri içeren –politik görüşlerine bakılmaksızın– bir dernek, insanları sorunları etrafında birleştirebilen bir dernek, baskı grubu olabilir ve etki yaratabilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, kitle örgütleri demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Demokratik bir sistemin sağlıklı işleyebilmesi için, sivil toplum örgütlenmelerinin toplumda etkin ve yaygın olması gerekir. İnsanların ülke yönetimine katılmalarının, haklarını savunmalarının ana araçları bu örgütlerdir. Ülkemizde, derneklerde, 12 Eylül faşizminden nasiplerini almışlardır. Doğal olarak, yıllar geçtikçe demokrasi güçleri de harekete geçmiş ve ülkemizde demokratik kitle örgütleri yeniden yeşermeye başlamıştır. Önlerine çıkartılan birçok engele rağmen öğrenci dernekleri de, 1984-85'den itibaren tekrar kurulmaya başlanmıştır.

ODTÜ öğrencileri de bu demokrasi mücadelesinin dışında kalmamış, ilk derneklerden birini kurmayı başarmışlardır. 1985 yılında tüzel kişiliğini kazanan ODTÜ-ÖD, o günden bu yana göreceli olarak birçok aşama kaydetmiştir. Fakat, tüm ülkede olduğu gibi ODTÜ'de de yukarıda kabaca anlatmaya çalıştığım anlamda bir öğrenci hareketi yaratılamamıştır. Bir kımıldanma olmuş, ancak bu kımıldanış, nicelik ve nitelik açısından, hareket ismini almaya pek yaklaşamamıştır.

III. ODTÜ-ÖD

Bu noktada, ODTÜ özelinde bu eylemsizliğin nedenlerini irdelemek gerekir. 1985 yılında kurulan ODTÜ-ÖD, biri olağanüstü 4 genel kurul yaptı ve 800

---

zaten varolan bazı eğilimler bu komutlarla çakıştığında, toplum için yeni trendler oluşabileceğine işaret etmektedir (7). 80 darbesinin hiçbir önemli direnişle karşılaşmamasının nedenlerinden biri de budur.

kadar da üyesi var. Görüldüğü gibi ÖD tüm öğrencilerin ancak % 4'ünü yanına çekebilecek, diğer öğrenci dernekleri gibi, bir kitleselleşememe problemi yaşamaktadır. Bu sorunun en belirgin iki kaynağı vardır. Bunlardan ilki, yukarıda belirtilen 12 Eylül baskısı, insanların duyarsızlaştırılmalarıyken, diğeri derneğin kendi öznel yapısı ile ilgilidir. Birinci etken 12 Eylül'ün sıcak dönemlerinde ve ülkenin henüz yavaş yavaş kıpırdanmaya başladığı zamanlarda oldukça geçerli olsa da, artık günümüzde pek bir etkisi kalmamıştır. Anti-demokratik uygulamalar hâlâ sürmektedir, fakat insanlar artık korkuyu silmekte, özellikle üniversitelerde daha bilinçli davranmaktadır. Bu bağlamda, ODTÜ-ÖD'ün 800 üyede kalmasında baskı, korku çok küçük bir rol oynamaktadır, asıl sorun derneğin kendisindedir. Burada birçok somut örnek daha açıklayıcı olacaktır: 1989 yılı 1 Mayıs'ından bir hafta kadar önce, polis Ankara çapında büyük bir operasyon başlatmıştı. Operasyonun amacı tüm öğrenci derneklerindeki aktif insanları gözaltına alarak, 1 Mayıs'ta olası bir eylemi engellemekti. Bu operasyon ODTÜ'de de en korkunç biçimde yaşandı. Bir hafta boyunca, hergün giriş-çıkışta arama yapıldı, okulda birçok sivil polis vardı. Jandarmalar kantinlere girip insanları alıyorlardı. İnsanların gözleri önünde, arkadaşları otobüslerden indirilip götürülüyor, evler basılıyordu. Yani, sorun, rahatsızlık, artık tüm öğrenciler tarafından hissediliyordu. İlk iki gün 25 kadar kişi gözaltına alınmıştı. Böyle bir durumda, bir şekilde tepki göstermek gerekiyordu. Bu amaçla bir yürüyüş düzenlendi, fakat dışarıdan öğrencilerin destek vereceği beklenmiyordu. Eylem başladığında 50-100 kadar insan vardı, tedirginlik içinde yürüyüş başladı. Kortej ilerledikçe birçok insan katılıyor, diğerleri ise kenarlardan eylemcileri alkışlıyordu. Eylemin sonunda kalabalık 1500-2000 kişiyi bulmuştu. Bu katılımda en büyük etkenlerden biri atılan sloganlardı. "Kahrolsun Faşizm" gibi, belli siyasetlere malolmuş, demode sloganlar pek taraftar bulamazken, "Öğrenciler, elele mücadeleye", "kışla değil üniversite", "ordu kışlaya" gibi sloganlar tek bir ağızdan söyleniyordu. Bu deneyim, ODTÜ öğrencisinin hiç de duyarsız olmadığını, tepkiselde olsa, haklı gördüğü yere ve biçime katılabildiğini göstermiştir.

Mayıs ayındakine benzer bir deneyim de bu dönem başında yaşanmıştır. Otobüs parasına hayır kampanyası sırasında bir dizi eylemlilik düzenlenmiş, ilk eylemler büyük bir katılımla gerçekleşmiştir. Fakat sonraları, iş hiçbir şekilde parayı yatırmamaya, açlık grevine dönünce, destekçi kitle bir anda yok olmuştur. Yukarıdaki deneyim içinde söylendiği gibi, öğrenciler haklı, meşru gördükleri yere gelmektedirler. Otobüs parasına hayır demek haklı bir istemdir, desteklenir, uygun yollardan mücadelesi verilir. Fakat bunun için okuldan atılmayı göze almak, açlık grevi yapmak, şu ortamda, sıradan bir öğrenci için geçerli nedenlere dayanmamaktadır, gereksiz yerde militan tavrıdır bu. Öğrenciler militan olmak istememekte, hakları için meşru yollardan çalışmak istemektedirler. Bu insanların duyarlılıklarını gösteren en iyi örnek, dernek binasının jandarma tarafından basıldığı gün yaşanmıştır. Jandarma, semt servisleri gittikten sonra, saat 18.00 dolaylarında, derneği basıp, içindeki açlık grevi yapanları almaya kalkışmış, bu arada dernek binasını yerle bir etmiştir. Olay hemen yurtlarda duyulmuş, yaklaşık 1500 kişi dernek binasının önüne gelmiş, açlık grevi yapanların alınmasına engel olunmuştur. Açlık grevini desteklemedikleri halde, oradakilere yapılan haksızlığa sessiz kalmayarak yukarıdaki tezin doğruluğunu bir kez daha göstermişlerdir.

Kolaylıkla görüleceği gibi, öğrenciler birçok sorun içindedirler ve bu sorunların farkındadırlar, ancak onları altetmek, başlıbaşına başka bir sorundur. Sözü edilen eylemlere dernek üye sayısının 2-3 katı insan katılmıştır ve bu insanlar hâlâ derneği girmemektedir. Bu da derneğin şimdiye dek öğrencilere güven vermediğinin, sorunların çözümünde alternatif oluşturamadığının bir kanıtıdır. *"Öğrenciler, kendi düşüncelerini söyleyemedikleri, kararları kendilerinin vermedikleri, kısaca katılımcı olmayan hiçbir örgütlenmenin içinde yer almama eğilimi taşımaktadır. Bu, bütün olarak öğrenci gençliğinin kendi sorunlarına duyarsız ve tepkisiz olduğu anlamına gelmez."*[13]

Şu günlerde, öğrencilerin ODTÜ-ÖD'e bakışıyla ilgili bir anket yapılsa, çıkacak sonuçlar herhalde şöyle olurdu: Kitlesellikten uzak, sosyalistlerin tartışma platformu, öğrenciyle ilgisi olmayan, onunla yalnızca *"taktik"* olarak ilgilenen bir yapı. İşte derneğin bu durumu, birçok demokrat öğrenciyi, kendisinden uzaklaştırmaktadır, şu sıralar ODTÜ' de dernek dışı yapılanma girişimleri olduğu bilinmektedir. Oysa, Cumhuriyet veri-araştırmanın 1987'de yaptığı bir çalışma çarpıcı sonuçlar vermiştir. Derneğe üye olmayan öğrencilerin % 44'ü aslında gerçek anlamda bir öğrenci derneğinde çalışmak istemektedir.

Derneğin bu duruma düşmesinin temelinde, örgütlenme üzerine yanlış yaklaşımlar yatmaktadır. Bu yanlış yaklaşım, klasik tarzdaki politik gençlik örgütlenmesi anlayışıdır. Bu anlayışın olumsuzlukları nelerdir? Öncelikle, gençliğin sosyal, sınıfsal, politik, ulusal yapılanmasındaki farklılıklar nedeniyle, bu türden bir örgütlenme gençliğin geniş kesimlerini örgütlemekten uzak kalacaktır. Politik temelde oluşmuş bir örgüt gençliğin yığınsal örgütünün fonksiyonlarını yerine getiremez. Politik örgüt partidir. Partinin dışında, partililerin değişik, sosyal, sınıfsal yapılanışlarına göre politik örgütler oluşturmaları partiyi deforme eder. Sonuçta, gençlik, kadın, mühendis vb. gibi değişik alanlarda kendilerine yakın politik görüşlerdeki insanlarla sınırlı kalır, darlaşır. Ülkemizde, on yılda bir darbelerle politik yapılanmaların, DKÖ'lerin kapatılması, yasaklanması, bazı sosyalistlerde her olanaktan politik amaçlar için yararlanma itkisi yaratabilmiştir. Elde ettikleri konumları kendi politik gelişmelerinin araçlarına dönüştürmeye çalışılmıştır.[14] Öğrencilerin sendikal yapılanmaları olan öğrenci dernekle-

rini de bu amaçla kullanmak oportünistliktir. Sonuçta, ne politik hareketlerin konumları güçlenmiş ne de kalıcı kitlesel, demokratik, sendikal tarzda –her politik görüşü içine alan, somut istemler temelinde– bir ÖD gerçekleşebilmiştir. Şükran Keten-ci'nin, Cumhuriyet Gazetesi'nde Nisan 1990'da çıkan *Üniversiteliler* adlı dizi-röportajında, gençler, dernek üyelerini, *"marjinaller, demokrat değiller, tek doğrunun kendi bildikleri olduğuna inanıyorlar"* şeklinde tanımlamışlardır.

Derneğin şu güne kadarki pratiği, gençlerin bu düşüncelerini haklı çıkarmaktadır. Bu noktada, geçen yıl yaşanan bir olay genel anlayışı gösterme açısından yararlı olacaktır: ODTÜ-ÖD'ün binası geçen yıllarda postahaneydi. PTT taşınıp, yerine dernek gelince, doğallıkla birçok insan için, jeton bulmak sorun oldu. Çünkü kısıtlı zamanda, uzaktaki PTT'ye gidip-gelmek pek hoş olmuyordu. Bunu önlemek amaçlanarak, o sırada dernek yönetimindekiler, binada jeton satmaya başladılar. Bu uygulama öğrenciler için pratik, kolaylık, dernek için de, kendini tanıtma, hizmet verme, kaynaşma açısından mantıklıydı. Bunu izleyen genel kurulda, bir konuşmacı *"jeton satarak kitleselleşilmez"* diyerek, bu uygulamayı eleştirdi. Yapılan seçim sonucu yönetime gelen bu anlayış, ilk iş jeton satımını durdurdu, ardından binanın duvarlarına "yaşasın sosyalizm"ler, Che'nin resimleri vb. asıldı. Jeton satarak kitleselleşilemeyeceği ortadadır. Ancak, duvarlara bu tip yazılar asılarak da, kitleselleşmenin kıyısından geçilemez. İlk durumdaki sıcak havasını tamamiyle yitiren dernek, şu anda birçok sosyalistin bile uğramadığı bir yer haline gelmiştir.

IV. SONUÇ

Kitleselleşme, *"sosyalist olmayan gelmesin"* diyerek değil, ancak ve ancak, öğrenci için, öğrenci ile birlikte çalışarak olacaktır. ODTÜ'deki topluluklar, bu noktada somut bir örnek verme açısından önemlidir. ODTÜ'lü birçok öğrenci bu topluluklarda ilgilendikleri sosyal, kültürel etkinliklere katılabilmektedirler. ÖD'ün bu tip sosyal, kültürel etkinliklerle yeterince ilgilenmemesi ve bir takım başka etkenler, dernekle, bu tip etkinliklerin zıt olduğu imajı yaratmaktadır. Bu imajı yıkmak için, politik gençler, politik faaliyetlere dar anlamlar yüklemeden, sosyal, kültürel etkinliklerin içine girmelidir, dernekte bu tip etkinliklerle kendini tanıtmalıdır. Şu anda olduğu gibi insanlara sorunlarını göstermek yetmemektedir. Hatta çözümlerini –tabii önce sosyalizmi kuralım, sonra öğrenci sorunlarını hallederiz tipi "çözüm"ler değil– getirmekte tek başına yeterli değildir. Çözümler, öğrencilerle birlikte bulunmadığı sürece, dışarıdan üretip, *"hadi gel, bunun için mücadele edelim"* demek inandırıcı olmamaktadır. Dernekler demokratik kitle örgütleridir. Demokratlığı "sol içi" demokratlıkla sınırlı değildir.[15]

Doğal olarak, dernek içindeki birçok insanda bu tıkanıklığı görmekte ve çıkar yol aramaktadır. Bu yollardan biri, bölüm temsilcilerinin seçilmesidir. Geçen yıl denenen bu yöntem işlevsel değildir. Çünkü temsilciler, örneğin 1000 kişilik bir bölümde 50 dernek üyesi arasından (o 50 kişinin de ancak 25'i seçime gelir) seçilmektedir. Dolayısıyla, bu insanlar bölüm temsilcisi sıfatını alamayacak durumdadırlar. Yapılması gereken, geçen dönem Petrol Mühendisliği Bölümünde olduğu gibi tüm öğrencilerin oy hakkı olan bir seçim gerçekleştirmek ve seçilen kişinin bölüm yönetimince de tanınmasını sağlamaktır. Bu sistemin bir ileri aşaması örgütlenmeyi ÖTK'ya götürebilecektir. Bilindiği gibi 80 öncesi ODTÜ'de, ÖTK deneyimi, çok güzel ve öğretici unsurlar taşımaktadır.

Yazının başındaki gençlik hareketi tanımlamalarına dönecek olursak, ne yazık ki, Masters ve Lipset'in açıklamalarının bazı aktivistlere bakıldığında doğrulandığını görmekteyiz. Ne yazık ki diyorum, çünkü bizim gibi azgelişmiş, henüz demokrasi mücadelesi veren ülkelerde, toplumun en dinamik kesimi olarak gençliğin daha bilinçli ve sorumlu olması gerekir. Yoksa, ne Masters'ın dediği gibi, insanların harekete, saldırganlık dürtülerini tatmin için, ne de Lipset'nin gelişmiş batı ülkeleri için yapmış olduğu gözlemdeki gibi; *"bugün varız, yarın yokuz"* mantığıyla, üniversite ortamı etkisiyle bir süre için, girmesi sağlıklı değildir. Bu bağlamda, tüm üniversite öğrencilerinin, bir aydın sorumluluğuyla, sorunlarına ve konumuna daha nesnel ve araştırmacı bakması gerekir. Birçok yaşıtlarının ulaşamadığı olanaklara sahip olan üniversite öğrencileri, bu sorumluluklarını hiçbir zaman unutmamalıdırlar.

KAYNAKLAR

1. **Açılım**, S. 17, s. 60.
2. **Öğrenci Ayaklanmaları**, Ahmet Taner Kışlalı, s. 16.
3. a.g.y., s. 18.
4. a.g.y., s. 20.
5. **Learning About Politic**, Roberta S. Sigel, Seymour Martin Lipset, s. 74.
6. **Öğrenci Ayaklanmaları**, Ahmet Taner Kışlalı, s. 25.
7. **Açılım**, S. 8, s. 51.
8. **Student Movement**, Seymour Martin Lipset, s. 56.
9. **Siyasetin Toplumsal Tabanı**, Ahmet N. Yücekök, s. 66.
10. a.g.y., s. 68.
11. **Interest Groups on Four Continents**, Henry W. Ehramn, s. 235.
12. **Zemin**, S. 3, s. 71.
13. **Açılım**, S. 17, s. 48.
14. **Açılım**, S. 17, s. 41.
15. **Zemin**, S. 3, s. 72.

"YANIT VERİYORUM!"

MURAT DENİZ
End. Müh. 4

❐ *"Politikada deneyimim arttıkça, dünyanın en eski mesleğine olan saygım da artıyor"*

Ronald Reagan,
ABD Eski Başkanı.

❐ *"Dernekçilikte deneyimim arttıkça, Reagan'a olan saygım da artıyor."*

Murat Deniz,
ODTÜ-ÖD Eski Başkanı

KATILIM almak istemeyen birinin nedeni:

— Siz açlık grevini desteklemiyormuşsunuz, olmuş.

Bu arkadaşımın açlık grevine nasıl destek verdiğini bilmediğim gibi, açlık grevine nasıl destek verilir onu da bilmıyorum. Açlık grevine beş-on tane de KATILIM'cı mı katılmalıydı. Ne olacaktı o zaman? Devrimci mücadeleden düşmemiş mi olacaktık. Kimseye açlık grevine "gir" demediğim gibi (zaten KATILIM'da kimseye "şunu yap" denmez!) kendim de bu onaylamadığım ve işlevliğine inanmadığım eyleme yaşamımda yalnızca iki gün, bütün siyasi koğuşla birlikte cezaevinde katıldım.

Eskiden sol siyasi gruplar içinde zırt pırt açlık grevine gidilmemesi gerektiği, çünkü cezaevinde yaşayanların açlık grevinden başka ellerinde mücadele olanağı bulunmadığı söylenirdi. Sanırım yanıtını verdiğimiz soru açık: Neden açlık grevini desteklemedim?

Bundan iki-üç yıl kadar önceydi. Dünyada Gorbi faktörünün ilk esintileri esiyordu. Sol içinde yeni teoriler ve sloganlar su yüzüne çıkıyordu. Dünya solunun yanında Türkiye solunda da "yenilikler" belirmeye başladı. Bunlardan biri: "Sol içinde düşmanımız olmadığı ve solda herkesle birlikte iş yapılabileceğiydi."

Biz bunu çabuk benimsemiştik. Dernekte de bizim dışımızdaki iki Dev-Genç ve diğer birey ve gruplarla iş yapmaya başladık. politikada her birliktelik ortak özverileri/tavizleri getirir. Ama bizimkiler öyle olmuyordu. Tefrimci dostlarımız için "tek ve en doğru" onlarınkiydi ve bunun dışında herşey "oportünizm, revizyonizm, pasifizm" ve daha bir sürü sonu "izm"le biten şeylerdi. Biz taviz veriyorduk, çünkü politika burnunun dikine yürümek değildir diyorduk. Onlarsa taviz vermiyordu, çünkü onlar tefrimciydi! sonuçta bu birliktelik derneğe kısırlaşmaya, bizim grubun soğumasına, bana da onbeş gün DAL'a, iki ay AMKC'ye mal oldu. Kendi hesabıma bir gün Gorbi'yi görürsem, ona bunun hesabını soracağım!..

Ben kendi adıma sol içinde herkesle birlikte iş yapabileceğimi "artık" düşünmediğim gibi dernekte şu günlerde söz sahibi insanlarla da bir şey yapabileceğimi düşünmüyorum. Çünkü:

ODTÜ'ye ilk geldiğimde apolitik insanların dernekçi ve politik öğrencilere bakışı şöyleydi: Sorunlu, dersleri kötü, kendi içlerine kapanık, dünyayı kurtarmaya niyetli, ailesiyle arası kötü, kişiliğini kanıtlamaya çalışan sorunlu öğrenciler. Yeni ODTÜ'lü, solcu bir genç için bunları duymak, hissetmek iğrençti. Bunu bir kere söyleyen ya da ima eden pek çok kimseyle bir daha hiç konuşmadım. Nefret ettim. Ama şimdi ben kendim yazıyorum: Dernekte böyle insanlar var. Bu insanların ne niye solcu olduklarını ne de niye dernekçi olduklarını anlamıyorum. Pekala Beşiktaş'lı da olabilirler, maçlara gidip bağırıp çağırabilirler ve Fenerbahçelileri dövebilirler...

Bugün ODTÜ'de nitelikli öğrencilerin ezici çoğunluğu dernek dışındadır. Niye?

Bunu körükleyen bir neden, dernek içindeki iktidar mücadelesidir. Herkes gelen nedir, necidir demeden, nasılsa Genel Kurul'da bize oy verir mantığıyla adam kafalamaya başladı. Hala da kafalarlar! Ve dernekte şu anda üçüncü kuşaklar vardır (her grupta). Yani şimdikiler derneği kuranların kafaladıklarının kafaladıklarıdır. İki Cumhuriyet bir "gruplarının dergileri her neyse ondan" okuyup tefrimci olmuşlardır.

Son Genel Kurulda aday olmadım. Zaten grubumda da aday bulmak zor oldu. Kimse gidip Dev-Gençlilerle aynı yerde çalışmak istemiyordu. İki adayımız yönetime seçildi. Bu dönem onlar da istifa ettiler.

Geçen dönem yönetimdeyken, iki gün üstüste stadta, beşbin kişiye konser verdik. Cumartesi özgün, pazar rock müziği vardı. Nasıl eleştirdiler, nasıl... Nasıl olurmuş da dernek rock konseri verirmiş. Neden Grup Yorum çağrılmıyormuş...

Benim müzik kültürüm ne yazık ki hiç yoktur. Hiç rock müziği dinlemem, sevmem de. Nerdeyse tamamen sol-arabesk dinlerim. Ama grubumda Alper (gitar), Aras (bateri), Erkan (saz), gibi müzisyenler var ve müzik konusunda onlar konuşur. Bana kalsa ben de Yorum'u dinlemek isterdim konserde ama insanlara illa da şunu dinleyeceksiniz gibi bir dayatmaya da her zaman karşıyım. O konser etkinliklerine Dev-Genç hiç katılmadı. Bilet satmadı, organizasyona yardım etmedi. Onlara göre tefrimci bir konser değildi. Sonra da gelip o "rock" dinleyicisine mikrofondan bildiri okumak istediler. İzin vermedik. Slogan atmaya çalıştılar, susturduk.

Onlar muhalifken habire genel üye toplantıları olurdu. Yönetim kurulunda değilde (çünkü orada biz vardık) buralarda karar çıkartmaya çalışırlardı. O toplantılara kalabalık gelirler habire eylem önerirler ve

bize dayatırlardı. Bizim gruptansa, kimsenin kimseyi dinlemediği, herkesin bildiğini okuduğu, çömezlerin kekeleye kekeleye abilerini desteklemeye çalıştıkları, o toplantılara kimse gitmek istemezdi. Hep azınlıkta olurduk. Onlar da "kitle" bunu istiyor, Yönetim kurulu bunu kabul etmek zorundadır derlerdi. Kitle dedikleri onbeş kişilik kendi çömezleridir. İyi bağırır-çağırır ve gürültü koparır. O günlerde bizde espri olmuştu: Nerde bir Dev-Gençli görsek "Yol verin kitleye" derdik.

700 küsür üye var. Bunların Genel Kurula bile 400'ü gelir, 300'ü oy atar. Aktif kişi sayısı 150'yi geçmez. Oysa ODTÜ'de 20.000 öğrenci var ve bizim adımız Öğrenci Derneği...

Dev-Genç'le hiç uzlaşamayacağımız bir konu da "öncü" meselesi. Ben kendimi kimsenin öncüsü olarak görmüyorum. ODTÜ Öğrencisi hiç bir şeyi benden az bilmiyor. Ben hiç bir bildiriye "otobüs parası senin de sorunun destek ver" demem. O bilmiyor mu bunu? Çocuk mu? Aptal mı? Eğer destek vermiyorsa, ben hala inatla "Niye destek vermiyorsun eyleme, yürüyüşe, açlık grevine kardeşim" demem, oturur kendi yaptıklarımı ve teorilerimi kontrol ederim. Burnunun dikine gidip de "... ama, ama benim kitaplarımda böyle yazmıyordu, bu insanlar neden gelmiyor arkamdan, oysa ben onlar için ne öncülükler yaptım" diye sızlayıp, sonra da eylemlerde çuvalladıktan sonra onu bunu karalamam: **DEMOKRATİK KATILIM** bu eylemlerin başarısızlığı için jandarma-polis ve idareden daha fazla çalışmış!.. Yayın yayın bu söylentileri. Siz hata yapar mısınız canım. Çok doğru bir tahlil yapmış, çok doğru eylem kararları almıştınız ama **DEMOKRATİK KATILIM** kalleşlik etti değil mi? Biz açlık grevine destek vermedik. Ulan bir verseydik, seyreyleyin ODTÜ'deki "tefrimci durumu" siz. Ne olcaktı be, ne olacaktı, on kişi de bizden greve girseydi? Hükümet, DPT insafa gelip "Eee artık **KATILIM** da katılmış(on kişiyle!), gerçi ondokuz binin aldırdığı yok ama olsun, kaldıralım şu genelgeyi" mi diyecekti?

Peki bu insanlar bu eylemlerde niye ısrar ederler?

Birincisi, gerçekten bunların doğru olduğuna, bunları yapmayanların yanlış yaptıklarına "iman" etmiş durumdadırlar.

İkincisi bir dertleri var: 80 öncesinin yığınsal Devrimci Gençliğini tekrar kurmak istiyorlar. Bu nedenle (bence oportünistçe) nerede azıcık bir rahatsızlık görseler insanları yürütmeye, onların bu rahatsızlıklarını kullanarak politize etmeye çalışıyorlar. 44. madde, Nisan, Yurt eylemlerinden beri (yeni çömezleri bunları bilirler mi bilmiyorum) her eylemden sonra "ODTÜ'de tefrimci mücadele yükseliyor" yorumu yaparlar.

Derneğin daha birinci Genel kurulunu yapmadığı günlerde dernekte tartışmalar olurdu; öncü ve kitle konusunda. Biz "kitle ile birlikte" bir şeyler yapmayın gerekliliğinden bahsederken, onlar da "öncülük"ten dem vururlardı. O sıralarda bize bu tartışmalarda sorulan tuzak sorular vardı. Biz kitlenin "istemleri göz önüne alınmalı" dedikçe onlar, "öğrenciler cinsel problemlerimiz var derse dernek genelev mi açacak" diye sorarlardı. Biz "dernek herkese açık olmalı" dedikçe, onlar "Ne yani dincileri ve faşistleri de mi alacaksınız" diye sorardı. Ulan elin dincisi ne yapsın senin derneğini? Almış yanına kocaman kocaman mali desteklerini, devlet desteğini, burnunun dibindeki ODTÜ Camisinde her gün üçbin müridiyle namaz kılıyor. ODTÜ öğrencisinin dönüp bakmadığı derneğe gelsin de jop mu yesin?

Türk siyasi tarihinin renkli yüzlerinden bir Bölükbaşı vardı (Marksist literatürde geçmez, bakmayın.). Çok iyi konuşur, alanlarda iyi kalabalık toplardı. Her konuşmasında da "alkışlar bize oylar CHP'ye gidiyor" derdi. Şimdi bize açlık grevine katılmadık diye niye kızıyorsunuz? Tefrimciliğin cefasını siz çekiyorsunuz da oylar Genel Kurul'da bize mi geliyor? Klasik deyiminizle; kitle görmedi mi kimin gerçek tefrimci, kimin pasifist olduğunu? Kimin "zor anlarında" yanında olduğunu. Böyle gereksiz eylemlerden daha çook kaçacağız. Kitleye(!) ve tefrimcilere ilan olunur!..

ODTÜ'de her öğrenciye bir jandarma düştüğü günlerde, yeni bir dernekçi bizim Hamdi'ye sormuş:

— Niye geldi bunlar, bugün eylem yok ki?

— 12 Mart diyedir belki.

— Ne oldu 12 Mart'ta??? (Her bir soru işaretinde okuyucunun on dakika düşünmesini istiyorum)

Bu çocuğa okutulan şeylerde bir tek faşizm vardı: 12 Eylül. Okuyucunun bir şeyi daha düşünmesini istiyorum. Neden bütün eylemler 12.30'da başlar ve 13.30'da biter, neden hepsi MM-İdari arasında olur?

Geçen haftalarda benim bölümüme de bir grup öğrenci derslere girip bildiri okumuş. Bir derste hocayı çok kızdırmışlar. Hocayı tanırım, hocamdı. Demokrattır. (Dev-Genç'e göre değildir çünkü onlara göre bir demokrat hoca dersinde bildiri okunmasına ses çıkarmaz!)

Neden sınıflara girip bildiri okunur?

Eylemler öğlen yapılır, çünkü bu saatte kimsenin dersi olmaz. Herkes boştur. MM'nın önünden başlar çünkü, öğrenciler kafeteryaya doğru gelirler. Hiç zararı olmayan gitar ve saz dinletileri bile 13.40'da biter, çünkü bu saatte öğrenciler derslerine girerler. Çoğunluk ODTÜ öğrencisi için hiç bir eylem dersleri kadar önemli değildir. Çoğunluk can sıkıntısından, boşluktan, meraktan ve bahardan (ciddiyim kışın yağmurda o kadar adam yürümez) yürür. 13.40'da da tıpış tıpış derslerine girer. Kimse asılan yazıları ve dağıtılan bildirileri okumaz, okuyanlar alay eder. Öyleyse ne yapmalı? İnsanlara zorla dinletmeli kendi düşüncemizi. Onlar dersteyken sınıfa girmeli ve bildiri okumalı. Kendi bölümümde dernekçiliğin bu kadar küçük düşünülmesine dayanamam. Bir daha bunu benim bölümümde yapmayın!

Eğer eylemlere katılanlar hakkında yazdıklarım yanlışsa, rica ediyorum, 14.30'da Petrol Mühendisliğinin önünde bir eylem yapın.

Otobüs parası eylemlerinde hem öğrenciler hem de eylemi yönetenler birbirlerine kazık attılar. Farkında değiller. Dernekçiler cansıkıntısından yürü-

yen insanları "kararlı kitle" sandılar, o kitle böyle yanılttı. Dernekçiler de onların içinden bir kısmına "bize güvenin arkamızdan gelin" dediler. Başarısızlığı (bizce) önceden bilinen o eylemlerde, o insanların birer dönemlerinin belki de yıllarının kaybolmasına neden oldular. Pek çoğu hazırlık, daha ne derneği ne dernekçiliği bilirler, duymuşlar ki devrimcilik böyle olurmuş, yürünürmüş, dersler, atılmak falan küçük burjuva kaygılarıymış, yürüyelim demişler, yatırmayalım paralarımızı demişler. Duymuşlar ki: "Parasız eğitim haklarıymış, söke söke alırlarmış."Ulan **DEMOKRATİK KATILIM**'ı karalamak kolay, söyleyin ne olacak, daha 12 Mart'ı bilmeyen bu çocukların sonu? Nasıl vereceksiniz bu kayıp yıllarını? Bazı tefrimci dostlarımın paralarını yatırıp "Açlık Grevine" girdiklerini öğrendim. Bunun neresi tutarlılık, neresi devrimcilik lan?...

Bu çocukların sonunun ne olacağını ben yazayım. Önce politik olmayan çevrelerinden kopacaklar, derslerine aldırmayacaklar, bu nedenle aileleriyle araları açılacak. ODTÜ öğrencisi bunlara aldırmadıkça, keskinleşecekler. Keskinleştikçe ODTÜ'de dışlanacaklar. Kendilerine tefrimci diyecekler, diğerlerine de apolitik-bilinçsiz(!). Bu döngü sürecek, ne dernekçiliğe ne ODTÜ'deki öğrenci hareketine bir katkıları olmayacak. Tıpkı şimdi onlara önderlik edenlerin olduğu gibi.

Eylemler neden yanlıştı?

Bir soruna bilimsel yaklaşımın kabaca altı basamağı vardır. Birincisi; sorunun çevresi içinde tanımlanmasıdır (Diğerlerine şimdilik boşverelim). Otobüs parası sorununu tanımlayalım: SORUN YOK! Evet ortada sorun yok ki, neyin çözümünü bulacağız. Nasıl mı?

Solculuğun bir kötü yanı da, benmerkezcidir. şimdi üniversitedeler ya, bütün sorun onlar için burda başlar, burda biter öyleyse. Oysa paralı eğitim bu ülkede ilkokulda başlıyor. Ve parası olmayan birisinin üniversiteye gelmesi o kadar zor ki, gelenler de çoğunluğun içinde göz önünde tutulmayacak kadar az. Pek çok parasız genç üniversiteden çok önce düşer bu yollardan.

Şimdi doğru düşünelim 40.000 TL ortalama bir ODTÜ'lü için ne kadar önemli. 40.000 TL için mücadele eder miydi? Etmezdi, etmedi de. Bir sınavından 50 yerine 50.5 almak, ODTÜ öğrencisi için 40.000 TL'den çok daha önemli. Eee, bu durumda sorununa sahip çık ey ODTÜ'lü demek ne oluyor?

Eğer sorun 40.000 TL değil de, insanları politize etmek ve Dev-Genç'i kurmaksa, bu da benim sorunum değil, niye kızıyorsun destek vermedim diye? İnsanların politize olmasını, demokrasi mücadelesinde yer almasını ben de isterim.

Ama böyle sağlıksız bir biçimde ve aceleyle değil. Önce 12 Mart'ı öğrensinler. (Taktım bu 12 Mart meselesine).

Eğer sorun varsa gerçekten, bana insanların bu soruna niye sahip çıkmadıkları açıklansın, eğer benim dediğim gibi ODTÜ öğrencisi için böyle bir sorun yoksa, ben neden ODTÜ öğrencisi içinde yaptığım dernekçilik çalışmamda olmayan bir sorunu çözmeye çalışayım. (Bu sorun ODTÜ öğrencisi dışında yapılacak politik bir çalışmanın konusu olabilir, örneğin Dernek basın yoluyla, işçilere, memurlara, köylülere paralı eğitimin ne olduğunu, nerden kaynaklandığını anlatabilir, onlardan bulundukları kitle örgütlerinden, oy verdikleri partilerden bunun çözümünü isteyebilir, başka türlü çocuklarını okutamayacaklarını anlatabilir.)

Keşke paralı eğitim gibi bir sorun, bu arkadaşlarımın düşündüğü gibi, bir öğrenci Derneğinin bir avuç militanıyla çözülebilse! Türkiye'deki demokrasi savaşımı ne kadar kolay olurdu.

Reagan'a olan saygımın artmasına gelince; yukardakilerin yanısıra, son genel kuruldan önce, hazırlıkta ve yurtlarda, ben ve Balaban'ın polis olduğumuza ilişkin söylentiler çıkardılar. Ne oldu lan, genel kuruldan sonra bunları duymaz olduk, emniyetten istifa mı etmişiz?

Sayın okurum, bu yazının tamamı taraflıdır, özneldir. Objektif olduğum iddiasında değilim. Buradaki iddiaları çürütecek her türlü yazının bu dergide basılacağının da garantisiyim.

Dernekçilik, demokrasiyi öğrenmenin, sorunlarımıza (gerçekten var olanlara) sahip çıkmanın, sivil toplumu oluşturmanın bir aracı, ama bu haliyle değil.

Bizim önerimiz, ODTÜ öğrencilerinin tamamının derneğe doğal üye olmaları, eski ÖTK yapısının tekrar kurulması ve böylece tüm öğrencilerin dernekte söz sahibi kılınmasıdır. ODTÜ'deki tüm görüşlerin derneğe yansıyabilmesi ve farklı görüşlerin birbirleriyle aynı yerde yaşamayı öğrenebilmesi gerekir. Eğer insanlar öğrencilik yaşamlarından beri farklı ve ayrı tekkelerde tek ve en doğrunun kendileri olduğuna inanarak yetişirlerse, elbetteki yalnız sokakta değil, mecliste de birbirlerini öldürürler!

Dinciler camide, devrimciler dernekte, ötekiler derslerinde...

Bu millet demokrasiyi nerde yaşayacak? Karşıt görüşe saygıyı nerde öğrenecek? İlla tek görüş mü olacak? Başka görüşleri aynı mikrofondan anlatmaktan neden çekiniliyor? Herkes kendi dünya görüşüne bu kadar az mı güveniyor?

Bir dernekçi olarak var olan dernekçilik anlayışına kocaman bir çuvaldız oldu bu yazı. Bazılarının tepkilerini kestirebiliyorum. Yazı üzerine düşünmek yerine sinirleneceklerdir. Bu eleştiri değil, küfürdür diyecekler. Hem eylemlere katılmazlar hem de eleştirirler diyecekler.

Yani, korkarım bu çuvaldız da pek işe yaramayacak.

Sayın okur, Katılım'daki bir yazıda ilk kez ve bu kadar çok "lan" sözcüğü geçiyor. Bundan da anlaşılabileceği gibi, dernek içindeki grupların bugünkü ilişkileri, ODTÜ'de demokratik bir öğrenci hareketi yaratacak düzeyde değildir. Bu, ancak "sen"le olacaktır ve sensiz asla olmayacaktır!

Böyle bir yanıtı vermek grubumda gider-ayak bana düşmüştü.

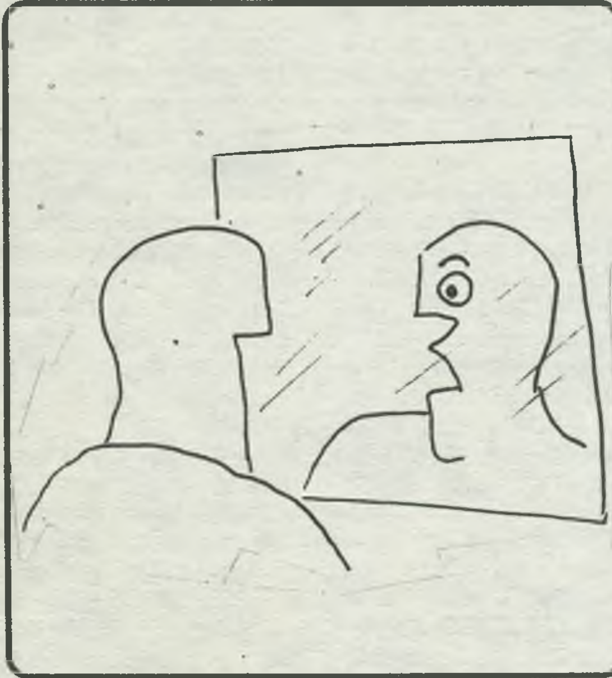
Hepimiz daha çok okuyalım. ❐

Pek Adı Geçmeyen Ama Hepimizi Etkileyen Bir Sorun:

YABANCILAŞMA-2

SERDAR YILDIZ
End. Müh. 2

Bu özellik, neden insanın imkanlarının geliştirilmesinin zorunlu olduğunu, insanın neden bir tek özelliğine indirgenemeyeceğini ve insanın neden dolayı bir araç konumuna indirgenemeyeceğini açıklar. Burada tekrar bir parantez açıp Marx'a geri dönmek istiyorum. İnsana ait bu çözümlemelerin ışığında; insanın yabancılaşmasında genel olarak toplumsal düzenin payı olduğunu söylemek ile yabancılaşmanın yalnızca bir sistemin sonucu olduğunu söylemek çok farklıdır. Bu noktada yabancılaşmanın aşılması için kapitalist düzenin yokedilmesi gereklidir ama yeterli değildir. İnsanın önündeki sınırların, duvarların yıkılması, aşılması elbette gereklidir ama bu engelleri insanın varlık yapısına aykırı olduğu için kaldırmaya çalışmak veya herhangi bir toplum modelinde öyle öngördüğü için bunlarla savaşmak iki ayrı yoldur. **Amaç nedir?** İnsanın varlık yapısına uygun, onun gizil güçlerinin sınırsız açılımı mı yoksa sosyaekonomik yapısı mı değiştirmek? Bunlar birbirlerini elbetteki dışlamaz, ama uygulamada görülen, kimi marksistlerin yaptığı odur ki, özellikle ikincisinin vurgulanması ya da ikincisinin bir araç olduğunun yeterince vurgulanmaması sonucu amaç ve araç yer değiştirmektedir. Böylece sosyo-ekonomik yapının değiştirilmesi başlı başına bir amaç haline gelmektedir, ya da insan bu amacın gerçekleştirilmesinde bir **araç** olmaktadır. Günümüzün radikal olarak adlandırılan (eskiden goşist) devrimcilere niçin devrim, niçin sosyalizm diye bir daha sormak gerekiyor kanımca. Bu tarz bir devrimcilik aslında yabancılaşmış olmaktan başka bir şey değil.

Konumuzun bir miktar dışına çıktık galiba. Heidegger'in das man kategorisine dönelim isterseniz. Heidegger'e göre insanın neliği, varlık ile olan ilişkisinde ortaya çıkar. Bu tarz bir varolma içinde önemli olan insanın kendi varlığıdır. Ama burada insanın varlığı ile kurduğu ilişki, günlük yaşamla belirlenir ve onunla sınırlanır. İnsanın kendi varlık yapısından bir kaçışın ifadesi olan bu "günlük yaşamın" öznesi Heidegger'e göre "das man" dır. Das man "hiç kimse ve herkesdir" ve bu niteliğiyle insana ve dünyaya ilişkin bütün yorumları önceden belirler ve herşeyde haklı olmak iddiasındadır. –Herkese neden zevk alır ve nasıl eğlenirse, bizde ondan zevk alır ve öyle eğleniriz. Sanatı ve edebiyatı herkes nasıl okur ve değerlendirirse biz de öyle okur ve değerlendiririz...

Hiçbir belirleyiciliği olmayan ve toplum olarak değilse de "herkes" olan das man bize günlük yaşamın varlık tarzını kabul ettirir. (Sein und Zeit, Heidegger).–

Das mana takılıp kalındığı sürece dünya ancak üç yolla anlaşılabilir: Merak, gevezelik ve iki anlamlılık. Bu yolların açıklanmasını bu aşamada gereksiz buluyorum. Günümüzde insan ne olmuştur, onun açılımlamasını yaptıktan sonra insanın bebekliğinden itibaren yaşamında –Türkiye' de, üniversite öğrencisi oluncaya kadar özelinde– nasıl yabancılaşır onun analizini yapmak, bence en iyi devam olacaktır.

20. yy. insanı sıfır noktasındadır. Bilimsel ve teknolojik devrim insana kendisini yenilemesi ve geliştirmesi için tarihin hiç bir evresinde görülmemiş bir tarzda imkanlar tanımıştır. Ama somut yaşamda bir aykırılık sözkonusudur. Şeyler dünyası o kadar büyümüştür

ki insan şeyler arasında bir şey, bir sayı, araç, komünist, azınlık, karşıt düşünceleri taşıdığında vicdan azabı duyulmadan yokedilebilecek bir engel olmuştur. Kendi kendisiyle ilişkisinde ise, binlerce bilgi arasında neyi niçin öğrenmesi gerektiğini, amacını, araçlarını belirleyemeyen, bunları karıştıran, sevemeyen, sevilmediğini gören, yaşamdan büyük bir hızla uzaklaştırıldığını gördüğünden sevgi, saygı, onur, cesaret gibi değerlerin içi boş kalıplar inanan bir varlık haline gelmiştir. Ve bu varlık yalnızca kendisinin değil tüm dünyadaki yaşamı yokedebilecek kadar kendi varlığına yabancılaşmıştır. Buna genel bir yabancılaşma demek mümkün, çünkü insanın neliğini onun varlık yapısını oluşturduğundan, insan için kendi varlık yapısından uzaklaştığı ölçüde bir **araç olduğundan** sözedilebilir.

İnsanın yabancılaşması önce onun kendi varlık yapısının birliğinin bozulması, neliğinden uzaklaşması anlamına gelir. Onun bir ana değer olarak görülmemesinden kaynaklanan yabancılaşma, kimi zaman içiçe, iki ayrı tarzda görülür.

a) Kişinin, kendisi, çevresi ile kurduğu ilişkilerin en belirgin özelliğinin **yüzeysellik** olduğu durumda,

b) Kişinin bir etkinliğinin diğerlerini bastıracak, onları belirleyecek duruma gelmesiyle, partizan, bilimci vs.

Birinci durum yukarıda das man ile açıklandı sanıyorum, gene de "Bana eklediklerini sıyırıp atsam üzerimden, ben kim olurum bu altın eylül ayında?" (30 yaş, Ingeborg Bachman) sözüyle de son bir açıklama getirsek konu daha iyi kavranır sanıyorum.

İkinci türde ise insani özeliklerden birisi öylesine önplana çıkar ki, kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan sevgi, saygı, sorumluluk gibi değerler ait oldukları alandan çıkarak, bireyin yaşamındaki kişi-nesne ilişkisine kayarlar.

Peki, bizler, yani üniversiteliler neyiz?

Aslında bu soruya pek çok hazır yanıt bulmak olası. Geri kalmış bir ülkenin çocukları, yeni sömürge bir ülkenin insanları, halktan kopuk aydınlar, sömürge tipi faşizmin yaşandığı bir ülkenin insanı, küçük burjuva... Doğru olan hangisi, ya da ne?

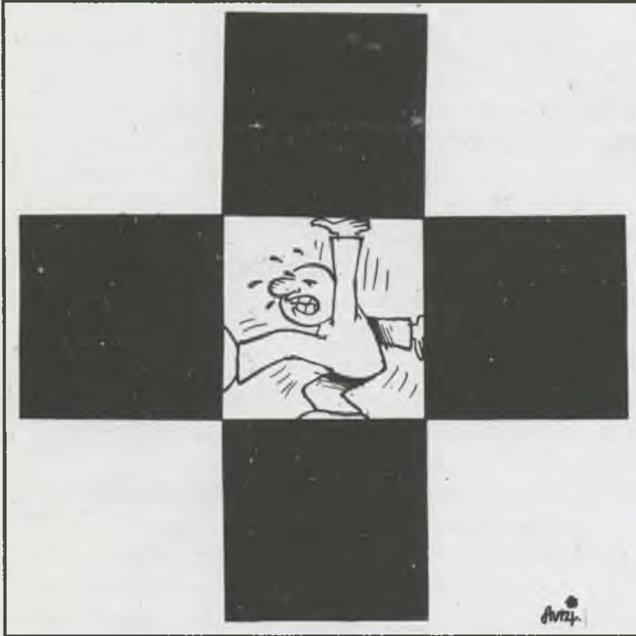
Bu noktada kavramları tam anlamıyla yerine koymak zorundayız. Dünyamız nereden nereye gidiyor, bu süreç içinde Türkiye'ye ne oluyor? Bu soruların yanıtlanması gerekiyor. Konuyu dağıtıyor, bir yazının konusu olamayacak kadar büyütüyoruz gibi gelse de, aslında yabancılaşma sorunu öylesine dallanıp budaklanmış ki, sorunu sistemlerden bağımsız düşünmek olanaksız. Yabancılaşmanın farkına varmış olmak yetmiyor, öğrenmek daha çok öğrenmek zorundayız. Öğrenmeliyiz, çünkü nasıl olgun bir insan olabiliriz, nasıl **en kutsal varlık olan** insana ulaşabiliriz, kendimizle ve dünyayla olumlu ilişkiler kurabiliriz, bilmemiz gerekiyor. Acaba Fromm, Marcuse gibi düşünürler kapitalist toplum içindeki herkes hasta ve asla iyileşemez derken haklılar mı, çözümü çok uzak bir tarihe komünist topluma atanlar ne derece doğru yapıyorlar, bilmek zorundayız. Yukarıdaki sorunların yanıtları ile başka yazılarda uğraşacağız. Şimdi önce zaman ve mekandan bağımsız bir insan gelişimi sürecini açalım ve ardından bunu somut yaşama uygulayalım.

Bebek doğduğunda henüz potansiyel bir insandır. Bütün insanı özellikleri gelişmeyi beklemektedir. Aslında bebek bu yaşlarda sadece merak ya da öğrenme dürtüsüyle hareket eder. Bebeğin potansiyelinin nasıl gelişeceğini belirleyen ise onun aile ve yakın çevresidir. Burada biraz ara verirsek, bireyin gelişiminin ne kadar şansa bağlı olduğu açığa çıkar. Örneğin, amcası (yanılmıyorsam amcası) Einstein'a küçük bir çocukken bir fizik kitabı hediye etmeseydi, sonraki yaşamında yine de fiziği böylesine benimseyip, bilimde bir devrim yaratır mıydı? Ya da bu yazıyı okuyanlardan bir kaçı piyano çalmaya çok yetenekli olabilir ama bunlar acaba hiç gerçek bir piyano gördüler mi? Gitar çalmayı sağlayan genin baskın döl olduğunu biliyorum, kaçımız gitar çalabiliyoruz. Bu yüzden çocuğun yetişimi sadece ailenin etkisine bırakılamaz. Devlet bir şekilde çocukları yetenek ve ilgilerine göre eğitilebilecekleri mekanizmayı oluşturmalıdır. Bunu da örneklersek, Pekinel Kardeşler yıllar önce CHP'nin eğitim amacıyla yurtdışına gönderdiği birkaç yetenekli çocuktan ikisiydi ve sanat anlamında hala o zaman yapılan bu atılımın meyvalarını yiyoruz. Kasparov, SSCB'de Karadeniz kıyısında kurulmuş satranca yetenekli çocukların eğitildiği bir okuldan mezun.

Bebeğin sahip olduğu bu potansiyel insani özellikleri de biraz açmak gerekiyor. Daha önce insanın bütün insani özelliklerin bir bütünü olduğunu söylemiştik. Nedir bu insani özellikler? İnsan düşünen, inanan, amaçlı hareket eden, seven, bilen, belli içgüdülere sahip olan, konuşan, işyapan... bir varlıktır. Bu insanı özelliklere iyi, kötü, doğru, yanlış gibisinden değerler yüklenemez.

"IST FAST FOOD NUR FAST FOOD?"*

Tankut BEYGU-Elekt.-Elek. 4

(*) Der Spiegel, 22.1.1990'daki reklâmdan. Fast food fast food mudur?

İnsanlığın bir ironisi yaşanıyor zamanımızda. Bunu en belirgin açığa vuranlar da reklâmcılar. McDonald's reklâmındaki soruyu biz yeniden yanıtlayalım: Hayır, Fast Food salt fast food değildir, ondan da öte. Fast Food, bir kültürün kendini ortaya koyduğu yollardan yalnızca biridir.

Amerikan merkezli bu kültürün, Christopher Caudwell'in deyişiyle "bağrındaki yalanın" en çarpıcı ayırdına varılabileceği ürünleri belki de filmleri. "Amerikan filmleri" diyor Liv Ullman, "vahşi ve karikatürize. Hiçbir gerçek duygu, fantazi ya da duyarlılık içermiyorlar. Sonunda genç sinema izleyicilerinin, tüm sinemanın bunlardan ibaret olduğu görüşüne yolaçıyorlar. Bu yanlış, kesinlikle yanlış." Sorumluluğunun bilincinde olan bir sanatçının karşı karşıya kaldığımız tehlike karşısındaki haykırışı bu!

Fakat yapabileceği fazla bir şey kalmadı. Çünkü üretilmesi gerekenin bir "karikatürünü" üreten bu kültür, olağanüstü bir düzleyiciliğe sahip bir buldozer gibi, sayısız insanın emeğiyle oluşturulmuş evrensel kültürel birikimin üzerinde sınır tanımadan dolaşıyor. Kendi yanına geçmeyeni uygarlık-dışı bırakmakla tehdit ediyor. İnsanlarda, gözlerini kamaştıran ışıltısıyla olduğu denli, baskıcılığıyla da uygarlığın başka bir varoluş seçeneği olmadığı yanılsamasını yaratıyor ve kazanıyor.

Modern insanın tipolojisini belirleme hakkına da sahip oldu. İnsanları hep oldu-ğundan daha yalıtık kıldı. Bireysel şizofreni toplumsal şizofreniye dönüştü; **homo homini lupus** sözü hiç bugünkü denli yaygın gerçekliğe sahip olmamıştır. Onları, yaşamlarının anlamlarını yaratmaktan olabildiğince uzak tutmaya çalıştı, yerine kendi ürettiği anlamları tüketmeye koşullandırdı. Bu süreçte, bazıları Mephistopheles'ten onun ışıltılı yaşamını elde edebilen Faust'lar oldular. Öbürleri ise Sisyphos'un cezasına çarptırıldılar: Hergün, yeniden düşecek olan bir kayayı tepeye çıkarmak zorundalar.

İnsanlar, yalnız öteki türdeşlerinden değil, insanı insan yapan sorulardanda uzaklaştırılıyor. O sorular ki, kendi doğasını yaratan insanın bilincinin temel taşlarındandı. O so-

rularla birlikte onlara getirilen yanıtlar da yıkılmak isteniyor. Bütünsel düşünce, o yanıtların en önemli sonuçlarındandı. Bütünsellik kategorisi, parçaların varolma olanağına ancak bütünde birleşerek sahip olabileceği... Bunlar ayrıntıyla araştırılıyordu. Şimdiyse bunların önemi yok. Doğallıkla, bunları temel alan ideallerin de bir önemi yok, değerler sisteminin de. İnsanlar salt *parçaları* yaşamaya itilmiştir: Günleri, bireyleri, ...

İnsanlık idealleri açıktan yadsınmasa da, savunanlar marjinal konuma düşürülmüşlerdir –eğer barbar yapılmamışlarsa. Seçenek sınırlama yanılsatması burda da sürdürülüyor. Yanlış görülenlerin düzeltildiği, geçmiş birikimin daha iyi değerlendirildiği, daha zengin, daha ileri bir kültür öngörülmüyor, tersine yadsınıyor. Tabulardan arındırılmış, daha gelişmiş bir ahlâk için mücadele edilmeliydi, ahlâkı ortadan kaldırmak için değil. Tarihte insanlar dar kesimlerin çıkarları yüzünden çok acı çektiler. Fakat Ortaçağ'da bile bunlar yüksek ahlâksal değerler adına yapılıyordu. Bugün buna bile tenezzül edilmiyor. Her şey, hiçbir şey *için* yapılıyor. Tarihsel zamanlarda nihilizmin bu denli yoğun yaşandığı başka bir dönem daha olmuş mudur?

Doğal çevrenin olduğu gibi, kültürel çevrenin de kirlendiği bir dünyada yaşıyoruz. Var olanların da yokedildiği, insanların özsel gereksinmelerini karşılamaktan uzak bir anlayışla tekdüzeliğin egemen olduğu bir çevre. Bu kültürün kökleri, kuşkusuz, bugünde değil, ama bugün çok daha tehlikeli. Dünyanın her ülkesinde üretiliyor. –Amerika yalnızca bir prototip. Tersten bir bakış da doğru; bu kültüre karşı çıkanlar dünyanın her yerinde. Ne yazık ki, karşı çıkışları, şimdilik media dünyasının anaforlarında boğulup giden cılız sesler olmaktan öteye gidemiyorlar.

Caudwell, *Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler*'ini yazdığında bu kültürün ölmekte olduğunu düşünüyordu. Bu kültürün bir gün öleceği kesin. Fakat bugün, bizi öldürüyor ve biz öldükçe yaşıyor.

Başkaldırı sloganlarında yeralan bir klişe vardır: "Hemen şimdi istiyoruz". Bu kültüre başkaldırırken, bu klişe çocuksu kalıyor. "Şimdi" değil, yarın; "isteyerek" değil, ancak yeni bir kültür yaratarak.

rinin söz ve karar hakkının varolduğu yeni bir demokrasi işlemektedir.

Tüm bunları anlatmamızdaki amaç, bugün kapitalist sistemin içinde varolan biraz üstü örtülmüş, biraz kutsanmış temel kurumların gerçek niteliğini somut çıplaklığı ve çarpıklığıyla ortaya koymaktadır. Gerçekten de binlerce yıldır toplumsal sistemler ve bunların yeniden üretimlerinin şekli bir çok değişikliklere uğramasına rağmen, toplumun temel kurumları ve işlevleri değişmemiştir. Gü-nümüz toplumunda günlük hayatı incelerken, kurumların bu gerçek niteliği anlaşılmaz gibi görünen bir çok olgu için açıklayıcı olacaktır.

Devletin sınıfsallığı ve işlevi, toplumun sınıfsallığı, egemen sınıf ve sınıf demokrasisi yukarıda anlatılan en saf biçimleriyle bugün de vardır ve işlevseldir. Değişen sömürünün yapısı değil, tarzı ve sömürü yapan sınıflar olmuştur. Geçen binyıllarla birlikte her zaman için sömürüye karşı başkaldırı artmış, güçlenmiş ama hiçbir zaman kalıcı bir zafer kazanamamıştır. 19. yy.da buhar makinasının bulunuşuyla birlikte ilkel çağdan sonra üretim yeniden toplumsallaşmıştır. Tek farkla ki, üretimin sonuçları ve bunların dağıtımı hala özel mülkün elindedir. İşte bu çelişki binlerce yıl sonra ilk kez yeniden ama daha üst aşamada ve temelli olarak sömürünün ortadan kaldırılması imkanını doğurmuştur. Egemen sınıfların, düzenin sürdürülmesi için yaptıkları doğrudan fiziki baskıların yerine ve/veya yanına ondan çok daha güçlü ve bastırıcı, çok daha silici ve yıkıcı ruhsal ve manevi baskıların geçirilmesi ve/veya geçirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Tüm bunların ışığında artık günlük hayatın özel alanlarına inersek görürüz ki, bireyin toplumun anılan bu genel baskıcı yapısına ilk hazırlandığı yer aile ve okuldur.

Yaşadığımız toplumun kabul ettiği ve kutsadığı en temel birim ailedir. Gerçekten de aile bireyin kişiliğinin oluşmasında en önemli zaman olan ilk çocukluk devresinin geçtiği, insanın dünya ile ilk tanıştığı mekandır. İlkel çağda iş bölümünün artması, bağlı olarak da kadının üretimdeki rolünün azalmasıyla oluşan ve bugüne kadar kurulmuş toplumsal düzenlerin göz bebeği olan ataerkil aile; ekonomik işlevlerine ek olarak, mevcut toplumun istikrarını korumak için gerekli psikolojik yapının bireylerde üretildiği en küçük birim olmuştur. Ataerkil aile içinde otoriter baba kişiliğinin bireyin gençliğinden itibaren çatışacağı otoriter devlet kişiliğiyle olan paralelliği hiç de rastlantı değildir. Aslında aile sistemin ihtiyaç duyduğu boyun eğen insan tipinin üretilmesi için kurulan ve toplumun tüm kurumlarını saran hiyerarşik yapılanmanın bir parçasıdır. Kapitalist sistem içindeki bu ataerkil ailede baba esas otoritedir ve anılan otoriteyi bir ölçüde anne ile paylaşır. Çocuk baba ve annenin varolan toplumsal düzenin gereklerine göre koyduğu kurallarla sınırlıdır. Çıplak şekliyle çocuk otoriter babaya boyun eğmelidir. Bu boyun eğiş genelde çocuk yaratıcılığının, özelde bebek cinselliğinin baskı altına alınmasına, böylece de çocuğun kendi istek ve ihtiyaçlarına göre değil, çevrenin ihtiyaçlarına göre karakter kazanmasını sağlar.

Doğaldır ki çocuk bu yolla sonraki yaşamında karşılaşacağı din baskısına, okulun baskısına, patron baskısına ve nihayetinde düzenin baskısına karşı zayıf ve çaresiz düşer. Sonuçta kapitalist sistemin içindeki ataerkil aile, baskıcı toplumun çocuğun cinsel ve yaratıcı gelişimini sürekli bastırma ihtiyacına uygun olarak ve çocuğa aksi halde otoriteye asla boyun eğmeyeceği için sürekli bir suçluluk ve çekingenlik duygusu aşılayarak oluşturulan bireysel baskı ve nevroz üretim süreciyle, daha sonraki toplumsal, ekonomik ve politik köleliğin önemli bir aracı haline gelir.

Erich Fromm bu durumu, "Tedirginlik, sevgi ve nefretin bir karmaşasından oluşan, babalık otoritesine yönelik duygusal bağımlılık, daha zayıf insanlar karşısında babalık otoritesiyle özdeşleşme, görevin mutluluktan daha önemli olduğu ilkesini savunan güçlü ve katı süperego, süper egonun talepleriyle gerçekliğin talepleri arasındaki kopukluğun sürekli olarak yeniden ürettiği ve kişiyi otoriteye bağlı tutarak etkileyen suçluluk duyguları" cümleleriyle tanımlar.

Çocuk, biraz daha düzenin içine çekilmiş olarak da genç, yetişkinlere oranla sistemin getirdiği normların biraz daha dışında kalmış, daha insani bir öz taşır. Devlet ve patron otoritesinin ve boyun eğmenin bir yansıması olarak otoriter babayı gören birey ilk gençlik yıllarında onunla dolayısıyla düzenle çatışmaya girer. Öğrenci ve gençlik hareketlerinin taşıdığı muhalif karakterin temeli budur. Onun, daha tam anlamıyla dejenere olmamış insan yönü, uygun ortamlarda uygun silahlarla ve en çok bastırılmış cinselliğin dürtüsüyle yüzeye çıkar. Cinselliğin bastırılmasının bu tarafı özellikle dikkat çekicidir. Çünkü ertelenmeyen cinsel doyumun ve cinsel özgürlüğün 1968/Mayıs olaylarının da (Batıdaki) gösterdiği gibi düzenin temellerine yönelik yıkıcı bir özelliği vardır.

W. Reich'ın yorumuyla; "Cinsel doyum, mutluluk için en temel en güçlü fırsatlardan birini sağlar. İnsan kişiliğinin üretken gelişimi için gerekli tam kapasite, kitleleri denetim altında tutmak amacıyla sınırlandırılacak yerde özgür kılınsaydı, bu önemli mutluluk fırsatının değerlendirilmesi hayatın diğer alanlarındaki doyum ve mutluluk taleplerinin şiddetlenmesine zorunlu olarak yol açacaktı. Bu ileri talepleri maddi araçlarla karşılamak gerekeceğinden, bizzat bu talepler mevcut toplumsal düzenin yıkılmasına yol açacaktır."

Görüldüğü gibi, cinsel baskı sadece her türlü otoriter yönetimi güçlendirmeye hizmet eden genç insana zorla otoriteyi benimseyen, karakter yapısını aşılayan bir faktör değil, ürettiği cinsel sefaletle Reich'a göre özellikle gençliğin cinsel isyanına yol açarak otoriter düzeni aynı anda zayıflatabilen bir güç olarak da açıklanır.

Gençliğin bu yıkıcı anti-otoriter eğilimi ilk çocukluktan sonra günlük yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği okulda kırılmaya çalışılır. Okul hayatıyla bir ölçüde baba –aile baskısından kurtulan genç– çocuk, okuldaki sıkış sıkış hiyerarşik ortamda tekrar kontrol altına alınmaya çalışılır. 20-30 insanın bir salona doldúğu, öğretmenin, müdürün, hademenin, öğrencinin tamamen bir ast-üst ilişkisi içersinde yaşadığı kapalı, kurallarla dolu mekan; çocuk-gencin bireyselliğini silmeye, içindeki yaratıcı yani özgürleştirici, otoriteye başkaldıran özü kırmaya yöneliktir. Kapitalist sistem içinde okul, ailenin yarım bıraktığı bir işi, yaratıcı kişiliklerin yok edilmesi, bireyselliğin silinmesi işini tamamlayıcı bir işleve sahiptir.

Askeri hiyerarşi içinde üniforma, astı-üstü, esas anlamda otoriteyi her an gösteren bir olgudur. Az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerindeki okullarda, özgür kişiliği silici üniformanın ve üniforma mantığının sürdürülmesi ilgi çekicidir. Tüm bunların dışında öğrenmenin yapılış tarzı bile anti-hümanisttir. 30 kişilik bir sınıfta, başta otorite ile bilgiyi özdeşleştiren bir kişiliğin, bir süre bir şeyler anlatıp, sonunda anlattıklarının ne kadarının unutulmadığını ölçmek üzere yaptığı notlandırma ve bunun karşısında hiç bir alternatifi olmayan dayatılan

unutmamak zorunda olan genç insan... Bu yapı tümüyle, insan yaratıcılığının köreltilmesine, verileni alan eleştirmeyen insan tipinin yaratılmasına yöneliktir. Bugün rekabetçi kapitalizmin silindiği, tekelci ve örgütlü kapitalizmin koşullarında durum biraz daha farklıdır.

Sömürünün 1960'lı yıllardan farklı olarak piyasadan hayatın her bir zerresine sızmasıyla, her taraftan kuşatılan insanın üzerindeki kimi dışsal baskıların içselleştirilmesi gerekmiştir. Onun bu yeni niteliği ailenin klasik rolünün kırılmasına ve cinselliğin üzerindeki baskıların, ama yine düzenin ihtiyaçlarına göre kaldırılmasına izin verir. Rekabetci kapitalizm ve sermaye birikimi döneminde cinsel dürtüler üzerindeki baskılar gereklidir. Çünkü kıtlık koşullarında nüfus çoğunluğunun çile çekmesi zorunludur. Yukarıdaki alıntıyı yinelersek; cinsel hazın yarattığı rahatlama bireyi çile çekme koşullarından çıkarıp, maddi yönde de bir rahatlamaya doğru yöneltebilecektir. Bu ise 68 olayları düşünüldüğünde sistemin temellerine bir başkaldırıdır.

Bugün batıdaki geç kapitalizmin artan üretim koşullarında ise, cinsellik üzerindeki baskılar onun içindeki bu muhalif öz boşaltılarak bireyi sistemin işleyişine yeniden ve yeniden entegre edecek şekilde kaldırılmıştır. Brown'ın da dediği gibi "Uygar insan ilişkilerine temel sağlayan daha geniş erotik unsurlardan yalıtılan cinsellik, ticaret ve sanayiye, eğlence ve reklamcılığa, politika ve propagandaya eklemlenmiştir." Böylece cinsel hazzın getirdiği rahatlama Reich'ın beklentilerinin aksine bireyin sistemin içinde daha çok asimile olmasına yol açmıştır.

Yeni sömürü, kitlelerin sistemin işleyişine uygun ihtiyaçlarının karşılanması, hatta onları sisteme daha çok bağlayacak yapay ihtiyaçlar yaratılması ve doyurulması yoluyla işlemekte, böylelikle de zirveye ulaşmaktadır. Buna koşut olarak, ailenin klasik rolünün kırılmasıyla çocuğun kişiliğine empoze ettiği egemen sınıf kültürü (boyun eğme, itaat, fedakarlık, görev vb.) artık daha başka yollarla eskisini aratır bir şekilde insanın kişiliğine enjekte edilmeye başlanır. Bu yolla eskiden ailenin yapısında zorunlu olarak bulunan birkaç insani alan da (ana, baba, çocuk, kardeş sevgisi, şefkat vs.) tahrip edilmiştir.

Horkheimer'in sözleriyle, "Aile içindeki ilişkiler kamu hayatının aksine piyasa aracılığı ile değiştirilmemiştir ve bireyler birbirleriyle rekabet etmemektedirler. Birey daima bir işlev olarak değil bir insan olarak orada yaşama olanağına sahiptir."

Batı toplumlarında aileden kaynaklı gençlik üzerindeki baskıların kısmi olarak kaldırılmasıyla, ailevi işlevler doğrudan aile dışı temsilcilere yüklenmiş ve bu temsilciler aracılığıyla da baba otoritesinden daha katı bir baskıcı toplumsallaşma süreci gerçekleşmiştir. Bunun koşulu batıdaki yüksek sermaye birikimi ve yarattığı hiyerarşik iktidarın günlük hayatın her alanını baskıcı bir tarzda örgütleyebilmesidir. Bu sayede gelişmiş kapitalist toplumların yarattığı, çevresi üniformalı görevlilerle çevrili **özgür bahçeler** kurulabilmiş, bu bahçelerde yeterince baskılanamamış insanlar "Heavy" müzik akımlarıyla beraber, iç-lerindeki yıkıcı özü boşaltabilmişlerdir.

Bugün üçüncü dünya ülkelerinde hayranlıkla(!) seyrettiğimiz Batı toplumlarının özgürlükçü yapısı aslında, düzenin kendini yeniden üretmedeki başarısının bağlı olduğu bir çok baskı mekanizmasının kişilere dışarıdan polis gücüyle değil, kendi vicdanlarından empoze edilmesinin bir sonucudur. Hyde-Park'ta düzen karşıtı propagandayı dilediği gibi yapan yeterince baskılanamamış, terbiye edilememiş birey aslında düzene karşı çıkmamakta; düzenin koyduğu kurallarla onun gösterdiği mekanlarda ve karşısına korkunç güçlü bir iletişim ağının sayesinde direkt olarak bireylerin vicdanlarına inerek, işleyen süper bir baskı mekanizmasını alıp, içindeki düzen karşıtı bastırıl-mış enerjiyi boşaltmakta, böylece de yine düzene eklemlenmektedir.

Kapitalizm yıllardır bireylerin insanca istemlerini (ki bunlar özgüven duygusu, sevgi, arkadaşlık, iyi yaşama arzusu, cinsel istek vs.) sürekli erteleyerek, dolayısıyla bir doyumsuzluk yaratarak ve kitlelere bu doyumsuzluğun pazardaki metaların alınmasıyla giderilebileceğini empoze ederek işlemektedir. Şimdiki artan üretim koşullarında ise, ertelenen bir takım hazların insan özünü boşaltarak tüketimi artıracak şekilde doyurulmasına izin vermekte, bu şekilde de hem sistemin meşruluğunu sağlamakta, hem de meta tüketimini artırmaktadır.

Yine aynı yolla kişilerin bilinç altına inerek, bireylerin sistemin insanları atomlaştırmasından kaynaklı güvensizliklerini bu şekilde giderebilecekleri sanısını sürekli yeniden üretmekte, dolayısıyla düzenli işleyen bir otokontrol yaratmaktadır. Bu otokontrolun en önemli koşulu mutlu olmak, güven içinde yaşamak için göreli bir özgürlüğün **(alternatifliliğin)** her gün kitlelerin gözüne gözüne sokulmasıdır. Böylesine özgür bir ortamda, alternatif bir sistemi dahi (KP) oy ile seçme hakkına sahip olan bireyde, mutlu olamamasının kendinden kaynaklı olduğu, daha çok ve daha değişik metalar alarak mutsuzluğunun giderilebileceği sanısı güçlenmektedir.

Kültür alanında da durum farklı değlidir. Kültür Brown'ın tanımıyla, "Doğrudan içgüdüsel dürtülerin veya bunlar arasındaki çatışmaların sonucunda değil, kendi ifadeler üretme (sembolik) yeteneğimizin karakterize ettiği bir şeyden çıkmıştır. Bir insan grubu veya toplum ile doğa arasındaki dolayımlar bu ilişkilerin ikili örgütlenmesiyle karakterize edilir." Birincisi ekonomiktir, ikincisi sembolıktir. Bu ikili örgütlenmenin ikincisi sayesinde, insan türünün toplumsal emek sistemlerinde ve kurumlarda varoluşunu güvence altına almasını sağlayan kendini oluşturma süreçleri, sıradan dil iletişimi düzeyinde, bireyin bilincini grup normlarına göre pekiştirebilir ve içgüdüsel hedefler ile toplumsal kısıtlamalar arasındaki çatışma içinde birey olmanın her belirli aşamasına uygun ego kimliklerini biçimlendirebilir." Yani bu ikinci örgütlenme düzeyini (semboller oluşturma...) denetleyen güç, bu sayede bireyin oluşması sürecini de kontrol altında tutabilir. Hiyerarşik yapılanmanın tüm boyutlarıyla kurumlara (aile, iş, vs.) egemen olduğu toplumlarda, dilin karşılıklı diyaloğu değil de yukarıdan direktifleri iletecek biçimde gelişmiş olması ilgi çekicidir.

Claus Mueller'in gösterdiği gibi "Bireysel düzeyde, iç ve dış dil arasında, özelleşmiş ve dışsallaşmış anlam arasındaki tutarsızlık kişinin biyografik deneyimini sembolik olarak bütünleştirmekte gösterdiği her türlü yeteneksizlik, kişinin sadece kendisiyle çarpık bir monoloğa girmesine değil, başkalarıyla da çarpık bir iletişim kurmasına yol açacaktır. Bu bozukluk iletişimin baskıcı yapısını oluşturur." Demek ki kültürel gelenek, özgül biçimlerin ve yansımaların toplamı olarak bir sembol oluşturma sürecinden doğar. Bu özgül biçimler ve yansımalar ise, ertelenmiş hazları temsil eden ve herkesçe benimsenen telafileri garanti eden yüceltmeler olarak ortaya çıkarlar.

Sanayi öncesi toplumlarda doğa kökenli büyük olayların, insanın yaşama güdüsü ve güvenlik ihtiyacına uygun olarak dinsel sembollerle ifade edilmeleri, ilkel çağda din ile kültürün farklılaşmamış evresine tanıklık etmektedir. Sınıflı topluma geçilmesi, kültürün gelişmesiyle birlikte bu semboller düzeni daha çok gelişmiş, din dışı bir çok alana yayılmış ve kültür (olumlu-onaylayıcı anlamında) bir telafi edici hazlar ağı olarak ortaya çıkmıştır. "Toplum gerçek doyumlara izin vermediği sürece bu fantezi doyumlar telafi edici şeyler olarak hizmet eder ve toplumsal istikrarın güçlü bir dayanağı haline gelirler." (Bruce Brown, Günlük Hayatın Eleştirisi.)

Bu anlamda dinin ilkel çağda günümüze gelişme süreci ilginçtir. İlkel çağda dinin doğa olaylarını açıklamak yolundaki işlevselliği daha sonra toplumun kabullendiği normların ve varolan toplumsal sistemlerin gereksindiği kişilik tiplerinin oluşmasında başat rolü oynamıştır. Orta çağda kilisenin ve islamiyetin kurulu toplumsal düzeni onaylayıcı, sağlamlaştırıcı karakterleri bu anlamda açıklayıcıdır. Tarih boyunca hiç bir din kurulu düzeni, egemen sınıflar-ezilen sınıflar bağlamında, yıkıcı bir rol üstlenmemiştir. Bir dönüm noktası sayılan protestanlığın ve daha akılcı bir din olan islamiyetin ise bütün yaptıkları, dışsal bir takım zorlamaları kaldırıp Tanrı ile kulu, yani vicdanı ile bireyi karşı karşıya getirmek ve her bireyi kendi arzularını kendisinin bastırması, kendi zevklerinden kendisinin vazgeçmesi yoluyla bu baskıların içselleştirilmesini sağlamak olmuştur. Yani yapılan; toplumun kültürel gelişimine koşut olarak baskı mekanizmalarının daha akılcılaştırılması, böylelikle de sürüp gitmesinin sağlanmasıdır. Tüm dinlerin ortak paydası olan; cinselliğin günah keçisi yapılması, acı çekme, feragat etme, bu dünyanın nimetlerine göz dikmeme, görevin mutluluktan üstün olması, verilene şükretme, zenginin malına göz dikmeme, ticaretin kutsanması, hepte egemen sınıfların yararına göre düzenlenmiş ilkelerdir.

Şu çok iyi bilinmelidir ki; toplumsal üretimin sonuçları olan metalara, üretim araçlarını özel mülk olarak sahiplenen az sayıda insan el koydukça ve bu sayede emeğin kiralanması sürdükçe, insanın insanı sömürüsü asla bitmeyecektir." Dinin geçirdiği doğa olaylarının tanrılaştırılmasından putperestliğe, sonradan tek tanrılılığa doğru evrimin bir benzeri din dışı kültürde de yaşanmıştır.

Siyasi tarih sahnesinde burjuvazinin aristokrasi ile girdiği savaşı kazanmasının sonucunda, hakim sınıf konumuna geçmesiyle eski saray ve halk kültürü şeklinde ikiye bölünmüş kültürün yerine bütünleyici bir kültür gerekir. O burjuvazinin hem kendi reformculuğunu gerçekleyecek şekilde yüksek düzeyli olmalı, hem de kalabalık çalışan kitlesini birarada tutacak, emeğin yeniden üretimine zemin harcayacak biçimde onaylayıcı ve popüler olmalıdır.

Kapitalizmin herşeyi metalaştıran karakteri kültüre iki biçimde etkir. Şöyle ki;

1. Kültür ürünlerini piyasa düzeni içinde birer meta haline getirir.

2. Yüksek kültürü, yarattığı herşeyi meşrulaştıracak şekilde işletir.

Bugün organize kapitalizm koşullarının altında anılanlardan birincisiyle ilintili olarak bir kitle kültürü yaratılmıştır. Bu kültür alıntılandığı gibi kitlesel yeniden üretimin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkar; belirgin özelliği yeniden üretimin güvenliği bağlamında herkesi (her sınıftan) kendi koşullarından uzaklaştırarak yaşanan sürekli düş kırıklığına uğratıcı hayatı katlanabilir kılmasıdır. Türkiye özelinde can alıcı örnek ARABESK kültürüdür. Tepeden inmeyen, tuhaflıklarla tabandan da gelmeyen kitlenin gelişen kapitalizm koşullarında artan huzursuzluğu ve acılarıyla birlikte tam bir PİYASA bağlamında ortaya çıkan herkesin (her sınıftan)* kendinden birşeyler bulduğu bir kültür... (Yıkıcı ama, başkaldırıcı değil)

Onaylayıcı kültürün bu düzen içi kişiliği, sistemin krize girdiği zaman dilimlerinde çok daha gözle görülür bir yapıya bürünür. Örgütlü kapitalizm sistemin kendi iç işleyişinden doğan düş kırıklığını ve saldırganlığı görülmemiş ölçüde yüceltir. Bireylerin yine düzen tarafından belirlenen kendi hedefleriyle özdeşleşmeleri aracılığıyla, kitleyi hedeflerine doğru yalıtılmışlıklarının ve aldatılmışlıklarının öcünü almak üzere yöneltir. Böylece sistemin kendi çelişkilerinden doğan tüm olumsuzlukların yarattığı her türlü baskı ve çarpıklığın öcü, sisteme dokunulmadan alınmış olur. Bu ise, kamusal bir düşman yaratılarak mümkün olur. Bugün gelişmiş kapitalist ülkelerde boy gösteren ırkçılık-milliyetçilik ve diğer anti-hümanist akımlar bu doğrultuda işlevseldirler.

İşte sistemin krize girdiği anlarda, bu sistem dışı akımlar körüklenir ve yahudiler fırınlarda yakılır, zenciler aşağılanır ideolojik çatışmalar hızlanır. Bütün bunlar olurken bireyler yine fiziksel ve zihinsel enerjilerini, varolmak, statü edinmek, avantaj sağlamak için harcamaya devam etmelidirler. Bu şekilde kendi gerçek insancıl istemlerine yabancılaşan insanların, bu yabancılaşmanın bilincine varması, toplumun maddi imkanları yükseldikçe imkansızlaşır. Zira, artık sistemin sağladığı mal ve hizmetlere sahte ihtiyaçların sahte doyumlarına gereksinmeleri vardır. Bilince varmanın karşısındaki o korkuç iletişim ve reklam ağı, bireyin zihinsel gelişimini kör eder. Özellikle reklamcılık, bilinçli bir fantezi imajı sağlar ve biz onu günlük hayatımızda yaşarız. Örneğin bir Marlboro reklamının verdiği mesaj; tütünün kalitesine, içiminin rahatlığına değil de, reklamda sigara içen kişinin karakter tiplemesine dayalıdır. Onun sigara içiş tarzıyla ve içinde bulunduğu ortamla yarattığı kendine güvenen kişi tiplemesi, tam da rekabet ortamında öz güvenini yitirmiş, yalnız, hüzünlü, yabancılaşmış insanın ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda düzenlenmiştir. Reklamın kapitalist sömürünün tarzındaki bu dönüşüm bile (klasikten imaj üretimine doğru) itaatın bireyin bilinç altına yayılmışlığının bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

1. Günlük Hayatın Eleştirisi, Bruce Brown
2. Defter Dergisi, 1988/6, s. 109-130, 145.
3. Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, Cilt 1, Server Tanilli
4. Eleştirel Aile Kuramı, Mark Poster.
5. Faşizmin Analizi, Maria-A. Macciochl.

ALT KÜLTÜRLER 2

Alper AKÇAM
Metalürji Müh. 2

Geçtiğimiz sayıda burjuvazinin çıkarları doğrultusunda geliştirilen normların dışında, egemen siyasal düzenin beraberinde getirdiği hertürlü kuralları reddedip, kendi alternatif yaşam tarzlarını ortaya koyan HIPPYLER ve onların ataları BEATNIKLER'den bahsetmiş, HIPPY'liğin yozlaşmasını ve intihar etmesini anlatmıştım.

Yalnız HIPPY'lik intihar ederken, bu eyleme şiddetle karşı çıkan bir grup vardı. ABBIE HOFFMAN, PAUL KRASSNER, JERRY RUBIN. Bunlar intihar eylemine katılmadılar, çünkü bu toplumun ve değerler sisteminin değişmesi için mücadele edilmesi gerektiği kanısındaydılar.

YIPPYLER

Bir gece Abbie, Paul ve Jerry sohbet ederken "Örgüt olmayan bir örgüt, siyasi olmayan bir siyasi parti kuralım" diye bir fikir ortaya atıldı. Bu partinin adı YOUTH INTERNATIONAL PARTY oldu. Bu partinin baş harfleri alındı Y.I.P. ve böylece yeni bir altkültür doğdu. YIPPYLER.

YIPPYLER, HIPPYLER gibi görünüyorlardı. Onlar gibi giyiniyorlardı, uyuşturucu kullanıyorlardı, saçlarını uzatıyorlardı, ABD toplumu değerlerine, kurallarına aldırmıyorlardı. Neydi o zaman farkları?

YIPPYLER, HIPPYLER gibi pasif direnişi seçmiyorlardı. Toplumu değiştirmek, dönüştürmek, değerleri, kuralları yıkmak için mücadeleyi öneriyorlar, mücadele ediyorlardı.

YIPPYLER'in yaptıkları eylemlere bir, iki örnek vermek istiyorum.

Bir gün bir grup YIPPY, WALL STREET BORSASINI ziyarete gittiler. Borsanın balkonuna çıkıp, aşağıda onlara göre "monopoli oynayan" simsarların üzerine para atmaya başladılar. Sonra banknotları yaktılar. Kısa saçlı, kravatlı insanlar şaşkınlıkla olayı izlediler. Bir hafta sonra seyircilerle, borsacılar arası kurşun geçirmez camla ayrıldı.

1968'de Chicago'da, Demokrat Parti kongresi yapılıyor. Partinin içinde savaşa ve silahlanmaya karşı liberaller var ve yönetimi ele geçirmeye oynuyorlar. Hilton'da liberal senatörler ve eşleri yemeklerini beklerken YIPPY kızlardan biri anadan doğma bir şekilde içinde domuz kafası bulunan bir tepsiyi liberallere sunuyor.

YIPPYLERE göre eylem bir tiyatro. Kurulu düzen, iktidar yapısı insanların televizyon başında evde oturmasını istiyor. Çünkü orada insan yalnız ve ürkek. Bu yüzden onları yolda, parkta, işinde yakalayıp tiyatroya katmak gerek. YIPPYLER alışılagelmiş propaganda ve siyasal eylem kavramlarının dışına çıktılar. Pasifizmi seçmeyerek HIPPYLERden ayrıldılar. Yeni bir yaşam tarzını bugünden kurma çabalarıyla HIPPYLERE, bunun kendi içlerine kapanmadan yaygınlaştırma istekleriyle de 1960'ların Avrupa Gençlik hareketine benziyorlardı.

YIPPYLER, bir alt kültürden çok, karşı kültür oluşturdu. Kurulu düzen alt-kültürden hoşlanmadı, polis yakaladığının saçlarını kesti, jopladı. HIPPYLER farklı olmayı, kendi köşelerine çekilip, kendi yaşamlarını sürdürmeyi yeğlediler.

Rock muziği 1960'ların başından itibaren gelişmekteydi. Yeni bir edebiyat ise Dylan'la Ginsberg'le temellerini oluşturuyordu. YIPPYLER bu edebiyat üzerine yeni bir yaşam tarzı kurmaya başladı. İlkeleri de "Daima sanat yaratın, sanat, uğrunda ölmeye değer tek şeydir" idi.

1968 Ağustosunda YIPPYLER Chicago'daki Demokratik parti toplantısı dolayısıyla bu kentte bir araya geldiler. 25-30 Ağustos günlerinde

Chicago'daki Lincoln Parkı'nda bir "HAYAT ŞENLİĞİ" olacaktı. Jerry Rubin ve Abbie Hoffmann'ın öncülük yaptıkları şenlik, Yippylerin tasarladıkları yeni hayat tarzının küçük bir modeli olacaktı. Her yerde çırılçıplak dolaşılacak, uyuşturucu kullanılacak, müzik dinlenecekti. Yalnız provokatörlerin "Chicago kana boyanacak" söylentilerinin hemen ardından, polisle Yippyler arasında çatışma çıktı. Pek çok Yippy yaralandı. Böylece karşı-kültür, egemen-kültür karşısında ilk yenilgisini aldı.

Bu çıkan çatışmalar sonucu Chicago halkının da katılımıyla Yippylerin sayıları 10 bini aştı. Yippylerin kültürel devrimciliğinin ikinci adımı olan Woodstock'da bu sayı inanılmaz ölçüde artarak yarım milyonu buldu. 1969 Ağustosunda 3 gün sürecek bir müzik şenliği için Amerika'nın her yanından gençler New York'un Bethel kasabasına geldiler. Artık 1967-68 yılları boyunca gerçekleştirdikleri gösteri ve eylemlerin etkileri Woodstock'ta toplananlar için bir anlam kazanmıştı. Bethel'de toplanan insanlar "Woodstock ulusu", egemen kültür, Yippylerin kurulu düzenin yürütücülerine, onun sessiz, pasif kabullenicilerine verdikleri adla; "DOMUZ ULUSU" diye çağrılacaktı.

Büyük bir arazi parçasının ortasına bir sahne kuruldu. Etrafını binlerce çadır, araba çevirdi. Herkes şarkılar söylüyor, dans ediyor, zaferlerini kutluyordu. John Baez, Bob Dylan, Santana, Greatful Dead gibi folk ve rock müziğinin efsaneleşmiş isimleri, bol ışıklı büyük salonları terkedip, bu derme çatma sahneye çıktılar. Ama belki de müzik tarihinde ilk kez sanatçıyla, seyirci arasında ve seyircilerin kendi aralarında bu denli yakın bir bağ kuruldu.

WOODSTOCK ilk darbeyi doğadan yedi. Şenliğin 3. günü yağmur yüzünden alan, çamur deryası haline geldi. İkinci darbe ise müzik sanayisinden geldi. Plak şirketleri Woodstock'u Woodstock yapan sanatçıları öyle bir eritti ki bünyesinde, 2. bir Woodstock imkansız hale geldi.

YIPPYLER için toplumun dönüştürülmesi devlet iktidarının ele geçirilmesiyle gerçekleşecek bir şey değildi. Önemli olan toplumun tümüne yaygınlaşmış otorite ilişkilerinin kırılmasıydı. Hareket, düşüncenin ve değerlendirmelerin önünde gitti. 1960'lar boyunca, bir ideoloji, bir düşünce sistemi oluşmadı. YIPPYLER deneyimlerini bir sonraki kuşağa aktaramadı. Radikallikleri, evcilleştirilmiş bir HIPPY söyleminin içinde eriyerek kayboldu.

Yaygın uyuşturucu kullanımı toplumsal değişim için ne denli silahtır? Bir yaygınlaştırma aracı olarak "tiyatro" nasıl yapıcı-önerici biçimler kazanabilir? Bu insanlar ne denli dürüsttüler? Bu sorular soruluyor, çünkü YIPPY hareketin öncülerine bir göz atalım.

Abbie Hoffman: Televizyon reklamlarına çıkıyor.

Jerry Rubin: Ilımlı bir Demokrat Parti üyesi(1982"de)

Eldrige Cleaver: Beş vakit namazda bir müslüman.

Ama şunu da takdir etmek gerekir ki mariuanaları ve LSD'leriyle köşelerine çekilip düzene bulaşmamayı ve düzenin de onlara bulaşmamasını isteyen HIPPY kitlelerinden niteliksel bir farkı vardı YIPPYLER'in. Bir ütopyası vardı, bir hedefleri vardı, sistemleşmemiş de olsa, süreksiz de olsa faaliyetlerini anlamlandırıyordu bu ütopya. 1970'de bu ütopya kitlelere şöyle duyruldu:

- Ülkenin her yerindeki cemaat toplantılarında Milli Marşın yerini Bob Dylan alacak.
- Zindanlar, yargıçlar ve polisler olmayacak
- Beyaz saray Washington'u ziyarete gelip de yeri olmayanların takılma mekanı olacak.
- Dünya koca bir topluluk olacak. Bedava yiyecek, ev ve herşey paylaşılacak.
- Bütün saatler parçalanacak.
- Berberler tedavi kamplarına gönderilecek ve saçlarını uzatacaklar.
- Hırsızlık diye bir suç olmayacak. Çünkü herşey bedava olacak.
- İnsanlar sabahları toprağı ekecek, öğleden sonra müzik yapıp, sevişecekler.

Sonunda YIPPYLER de HIPPYLER gibi egemen kapitalist güçle baş edemedi. Sistemin çarkları içerisinde yok olup gittiler.

(Bir sonraki sayıya
Avrupa Altkültürleri)

VAY KURBAN...

Dağlarının, dağlarının ardı,
Nazlıdır.
Uçurum kıyısında incecik bir yol
Gider dolana-dolana,
Bir hastan vardır, umutsuz,
Belki Ayşe, belki Elif
Endamı kuytuda başak,
Memesinin, memesinin altında,
bir sancı,
Bir hayın bıçak...

Ölüm bu,
Fıkara ölümü
Geldim, geliyorum demez.
Ya bir kuşluk vakti, ya akşam üstü,
Ya da seher mahmurlukta,
bakarsın, olmuş olacak,
Bir hastan vardı umutsuz,
Hasreti uykularda,
Hasreti soğuk sularda.
Gayrı, iki korku çiçeğidir gözleri,
İki mavi, kocaman korku çiçeği,
Açar, derin kuyularda...

Dağların, dağlarının ardı korkunçtur.
Hiç akıl edipde düşünen var mı?
Gün kimin hesabına tutar akşamı,
Rahmetinden kim demlenir bulutun,
Hayırlı evlat makina
Nasıl canavar kesilir.
kurdun, karıncanın rızkını veren
Toprak nasıl ayartılır,
Yüz vermez topal öküze,
Ve almaz koynuna kara sabanı.

Sepetçioğlu'nın bir kömür işçisidir.
Mavzer değil, kürek tutar Urfalı Nazif,
Mal, haraç-mezattır,
Can,pazar-pazar.
Kırmızı, ak ve esmer,
yumuşak ve sert buğdayları
Yaratan ellerin sahibidir bu,
Kör boğaz, nafaka uğruna,
Haldan düşmüş, tebdil gezer...
Dağlarının, dağlarının ardı,
Nasıl anlatsam...
Ağaçsız, kuşsuz, gölgesiz
Çırılçıplak,
Vay kurban...
"Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda"
Yiğitlik, sen cehennem olsan da bile
Fedayı kabul etmektir,
Cennet yapabilmek için seni,
Yoksul ve namuslu halka.
Budur ol hikayet,
Ol kara sevda.

Seni sevmek,
Felsefedir, kusursuz.
İmandır, korkunç sabırlı.
İp'in kurşun'un rağmına,
Yürür, pervasız ve güzel.
Sıradağları devirir,
Akan suları çevirir,
Alır yetimin hakkını,
Buyurur, kitabınca...

Gün ola, devran döne umut yetişe,
Dağlarının, dağlarının ardında,
Değil öyle yoksulluklar, hasretler,
Bir tek başak bile dargın kalmayacaktır,
Bir tek zeytin dalı bile yalnız...
Sıkıysa yağmasın yağmur,
Sıkıysa uykudan uyanmasın dağ.
Bu yürek, ne güne vurur...

Kaçar damarlarından karanlık,
Kaçar, bir daha dönemez,
Sunar koynunda yatandan,
Hem de mutlulukla sunar
Beynimizin ışığında yeraltı.

Her mevsim daha genç daha verimli,
Sunar, pırıl-pırıl, sebil
Ömrünün en güzel aşk hasadını,
Elimizin hünerinde yeryüzü.

Dolu sofra, gülen anne, gülen çocuklar,
Bir'e on, bir'e yüz'le akşama gebe
Şafakla doğan işgücü.
Yalanım yok, sözüm erkek sözüdür,
Ol kitapta böylece yazılıdır,
Ol sevda, böyledir çünkü...

Ahmed Arif

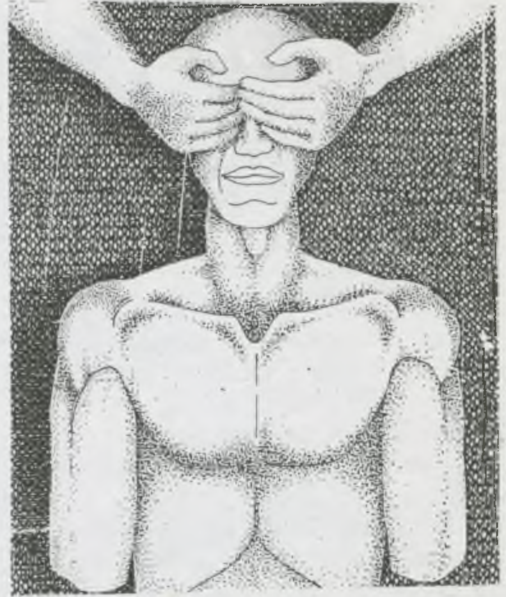
$$\int \frac{1}{x}\,dx = \text{Hiçbir Şey}$$

Çok integralliydi yolumuz,
alamadık bir türlü türevini.
Her geldiğimizde bir Kirchoff noduna,
bin parçaya bölündük te,
bir kez olsun toplanamadık
bir sigmanın önünde.
Nasıl da özlemiştik oysa
insancaya düşen izdüşümünü
vektörlerimizin
Yatay hiç bir şey kalmadı artık
yeryüzünde
Yalnızca uzayıp giden gökyüzüne
Yirmibin vektör
Sinüslü, kosinüslü, emce kareli
Sanatsız, kitapsız, düşüncesiz.

Ferhat Gül
End. Müh. 4

Acı bir komedi
Şekerli bir deniz
susuz bir çiçek
siyah bir gökkuşağı
Düşleyebilir musun?
Peki ya,
Onursuz bir yaşam,
Haksız bir sömürü
Eşitsiz bir demokrasi
Oluyor da...,
diğerleri niye olmasın?...

Gözde Gül Tekin
İşletme-2

KRONİK OYUN

krallar yazdı geleceği
ve onların uşakları
kullar, boynu vuruk
yıldızsız gecelerde yaşasın diye
söylemsiz, usanmasız ve yontusuz
yaşamlarda harcansın
keresteye dönüşecek kütükler gibi
bedenler
boynu vuruk olmalıydı
ve öyle kalmayıldı yüzyıllar boyu
kaldıramamalıydı,
konuşamamalıydı,
Ve düşünememeliydi
krallar yazdı senaryoyu
ve oynadılar onların beceriksiz uşakları
beklenen oldu
getiremediler sonunu oyunun
ne yazılanlar oynanabildi
ne gelecek senaryoya uydu
bir baş unutmuşlardı
ne oyuncuydu, ne de senarist
ne de uyuyan
belki de hep gizli kalmıştı
bilenerek yüzyıllar boyu
Ve belki de bir ışıkçıydı perde arkasında

Sinan Önelge
Hazırlık

MİTOS ÜZERİNE

"Simgenin miti simgenin kendisinden daha önemlidir."
A. De Saint Exuspery

–I–

Hegel "Mitos, kendini bağımsız olarak ortaya koyamayan düşüncenin güçsüzlüğünün bir anlatımıdır." der.

Bu ifadede iki bölüm göze çarpıyor:

- Kendini bağımsız olarak ortaya koyamama.
- Bu anlamda düşüncenin güçsüzlüğü.

Düşünce, maddi dünyanın temellendirdiği insan beyninde biçimlenen ve oluşan kurgusal bir yapı. Maddi dünyayı oluşturan evren, doğa, toplum unsurlarının kavranması, anlaşılması ve temel niteliklerinin ortaya çıkartılması çabaları doğrultusunda düşünce; ancak o zaman kendini ifade edebilecek düzeye erişebilir. Bu ise bilme ve bilmenin bilgisiyle algılanabilen gerçeğin –gerçeklerin– elde edilmesi ile olanaklıdır. Gerçek, görüngülerinden (fenomenlerinden) bağımsız olarak ortaya konamıyorsa, gerçeğin anlatımı zorunlu olarak, o oranda güçtür.

Düşünce, yaşanılan dünya gerçekliğinin bilinememesine koşut olarak ifade edilemediği oranda, düşüncenin ve dolayısı ile düşünme eyleminin öznesi olan insanı, kendi güçsüzlüğünce kendi dışındaki güçlere, kişilere ve yapılara bağlanmasına yol açacaktır.

Bu kimileyin bilimsel kuşkuculuğu dışlayan parti militanlığına dönüşecektir, kimileyin emirleri sonsuz bir itaatle yerine getiren düşün askerliğine indirgenecektir. Kimileyin bir pop yıldızının ya da bir spor takımının fanatik taraftarlığına bürünecektir. Kimileyin bir inanç sisteminin müritliğine, dervişliğine soyunacaktır.

Bağlanılan bu oluntulara artık, bağlanan insan ve topluluklar tarafından sınırlamalar getirilecek ve onları dokunulmazlık düzeylerine yükseltgeyerek tabulaştıracaktır.

Kişinin gerçekleri kavrama düzeyi arttıkça bu tabulaştırmalar sönümlenecektir. Yalnız bu sönümleme durumu, düşüncenin ve öznesinin dünyaya, gerçeklere, bilgiye açıklığı oranında dirençli ya da dirençsiz kalacaktır.

Mitos dediğimiz olgu da işte bu durumun dirençli bölümüne denk düşüyor.

Böylelikle düşüncenin ve öznesinin, kendini bağımsız ve açıkça ortaya koyamaması ile ifadesini bulan mitosun anlatım yerine geçirilmesi sorunu devreye girer. Düşünce ve öznesi artık, mitosu aracılığı ile onun farzedilen tanımları, koşulları ve konumları ile kendine varsıllık kazandırma uğraşındadır. Bir sanatçının, bir pop yıldızının, bir kurumun, bir sportif ya da müzik grubunun, bir felsefesel sistemin dogmatik bağlılığının, dinin, partinin, statükonun vb. inatçı, gözü kara savunucusu ve militanıdır.

Moda ise mitosun kısa bir anına denk düşen toplumsal bir arzdır (ilinektir). Düşünce ve öznesi çıplaklığı ile olguyu ya da olanı kavradığı andan başlamak üzere modaya konu olan şey ya da şeylerden desteğini çeker. Bu anlamda dinler, inançlar, moda değildirler. Ancak mitosturlar.

(Burada moda ve tüketim ilişkisi, (yabancılaşma) ve diğer yanlar konuya bağımlı olmadıkları için ele alınmamıştır.)

Modada asli olan biçimselliktir. Biçimsel olarak bireyin, kendini tanıtlaması, çevreye kabul ettirmesi çabasıdır moda. Bu kabullenilmenin odağı olan çevre, anladığımız anlamıyla bir çevre olmaktan çok, zayıf kişiliklerin, kişiliklerini koruma altına almak amacıyla oluşturdukları, kendi düşünce ve yapılarına uygun görmediklerine kapadıkları yalıtılmış bir oluşumdur. Küçültme ifadesi ile de anılsa, bu küçültme nitelikseldir. Sayısal olarak çok olmaları, tanımlanmalarının gerçekliğini engellemez.

Efsaneleşen kişilikler de moda ya da mitosun içinde bir yerlere yerleştirilebilirler. Ama onların böyle olmaları, onların sorumluluğunda değildir. Toplumun hafızasına (anlağına) yerleştikleri süreç içerisinde farklı biçimlerde algılanmaları ve değerlendirilmeleri o kişiliklerden bağımsızdır. Böyle olmaları, o kişilikleri o konuma çıkaran kalabalıkların ortalama bilinç anlamında yetersizliklerinde ve bilgilenme eksikliklerindedir. Kalabalıkların ortalama insanının ümmet güdüsünden insan, birey kimliğine erişme bilincine geçememelerinin sonucudur. Bu ise o kişilikleri kimileyin fanatikliğin odağına kor,

kimileyin sığınılan put gölgesine eriştirir.

Böylece Che Guevera, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya, Mahir Çayan, Atatürk, İsmet İnönü, Adnan Menderes, Hasan Polatkan, F. Rüştü Zorlu, Turan Emeksiz, Rosenbergler, Sacco ile Vanzetti, Bolivar, Galibardi, Allende ve böylesi bir çok kişilik gerçek kimliklerinden ayrıştırılarak mitosun nesnesi haline getirilirler.

Bu insanlar bir dönemin mücadelelerinin temel taşlarıdırlar. Onlara saygı duymak, onları yaptıkları mücadelenin mantığı içinde anlamaya çalışmak ayrıdır, onları tamamiyle bugüne taşıyıp o adlar çevresinde savaşmak ayrıdır. Onları bugüne taşımak bugünü ertelemek demektir. Bu ise o insanların da kabul etmeyeceği bir anlayıştır. Mitosun çarpıcı yüzü de burada ortaya çıkmaktadır.

Bu insanlar "yarın bizi böyle ansınlar" anlayışıyla hareket etmemişlerdir. Yapılması gerektiğine inandıklarını yapmışlardır. Oysa onları, bugüne taşıyanlar, onları bugüne taşımakla, bugün onların gerisinde olduklarının bilincine varmaları gerektiği açıktır.

"İki yüzlülük; çoğu kez kendini tanımlamayı bile bilemeyen bir utanmadan başka bir şey değildir."
A. De Saint Exuspery

-II-

Nabokov, Madam Bovary'i incelerken (Nabokov, *Edebiyat Dersleri,* Ada Yayınları), (sevgi, evlilik, aldatılma, aldatma çerçevesinde) "Geleneksel aşmanın en geleneksel biçimi de evlilik dışı ilişkidir" der.

Bu usavurma kullanılacak olursa, karşı çıkılan kurumlara, yapılara, kişilere karşı takınılan tavır ve tutumlar, gelenekseli aşmak isteyen, dünyanın değişen koşullarına ayak uydurmaya çalışan bireyin ve toplumun hak ve özgürlüklerini elde etme uğraşını veren toplumsal kimi kesimlerin, bu çabayı en geleneksel yolla, kendini ayırma, tecrit, yalıtlama yoluyla vermeye çalışmaları, kendi içinde bir mitosu yaratırken, kaçılan, sığınılan yer mitosun gölgesi ya da gölgeleri, bayraklaştırılan ve peşinden gidilenlerse mitosun öznesi kişilikler, kurumlar, gruplar, yapılar olarak karşımıza çıkıyor.

Oysa oluşturulmasına yardım edilen ya da yaratılan mitosun, mitosun bir dönemecine denk düşen modanın mitos ve modanın bir yaşam biçimine büründüğü fanatizmin altyapısında ise, toplumsal üretimin fazlasına hegemonik bir yetke aracılığı ile el koymak ve bunun için her yola başvuran korku, gözdağı, ceza, ödüllerle sürekli kılmak uğraşını sürdüren güçler vardır.

Mitos bu güçlerin yararına oluşturulan toplumsal biçimlerdir.

"Özgürlük gerekliliğin tanınmasıdır."
F. Engels

-III-

Nabokov "Tüm gerçeklikler görecedir, çünkü herhangi bir gerçeklik gördüğümüz pencere, aldığımız kokular, duyduğumuz sesler, bunlar sadece kaba bir duygu alışverişine değil, çeşitli bilgilenme düzeyine dayanır" der.

O halde mitos olanla, mitosu amaç edinen arasındaki bağ, bilgilenme düzeyi"ne dayanıyor demektir. Bu bilgilenme düzeyi, değişik sosyo-ekonomik süreçlerin, toplumsal ve bireysel psikolojik yapılanmaların nitelendirilmelerine dayanır. Anılan nitelemelerin, yönelinen katmanlara yansıtılması ise çağımızın geçerli kıldığı tüm iletişim araçlarının, tüm olanaklarının sonuna dek kullanılmasıyla sağlanmakta. Buradaki uzun erimli amaç, kişiliklerin erozyonu ile oluşturulmak istenen, asosyal, dejenere kimliklere sahip bireylerdir. Toplumun böylesi atomize duruma getirilmesi ya da ayrıştırılması olgusu mitoslar yaratma yoluyla gerçekleştirilme biçiminde ifadesini bulmaktadır.

★ ★ ★

İnsanlığın her dem kendini aşma çabası, hatalara düşmek pahasına, yanılgıları göze almak uğruna, çelişkilerden korkmamak anlamında bir olgu olmakla beraber, mitoslara bağlanmanın kolaycılığından ve teslimiyetten, benliğini tapınakların insani olmayan huzurunda eritmekten, yok etmekten çok daha tutarlı ve onurlu bir çabadır.

Düşünen, gelişen, kendini yenilemesini bilen, sorgulayan bir birey olmak... Artık sorun bu....

DEMOKRATİK KATILIM

RÖPORTAJ

Son birkaç yıldır SSCB'de önemli değişmeler yaşanıyor. Perestroika ve Glasnost alt başlıklarıyla özetlenebilecek bu gelişmeler, sınıfsız toplum hayalinin ilk somut denemesinin gerçekleştirilmeye çalışıldığı SSCB'de yaşanan pratiğin içine girmiş olduğu tıkanıklıkları çözmeye yönelik. Aşağıda arkadaşımız Umur Eminkahyagil'in bu konuda, SSCB elçiliği basın müşaviri ile yapmış olduğu bir röportajı yayınlıyoruz.

❒ Ben öncelikle Sovyetler Birliği'nin şu andaki durumuyla ilgili sorularımı sormak istiyorum. Sovyetler Birliği'nde son günlerde bazı çatlak sesler çıkmaya başladı. Azerbaycan, sonra Litvanya, şimdilerde de Ukrayna'da katılmaya başladı. Enternasyonalist bir birlik sağlanabilecek mi? Sağlanabilmesi için yakın zamanda neler yapılacak?

● Herşeyden önce SSCB'de olup bitenlerin genel bir tablosunu size vermek isterim. Halihazırda ülkemiz ünikal olan bir durum içerisinde bulunmaktadır, böyle bir dönemi yaşamaktadır ve biz bu dönemi bakışçı bir devrim olarak adlandırıyoruz. 1985 yılında başlayan Perestroika daha sonra daha derin nitelikli gelişmelere dönüşmüş bulunmaktadır ve bu derinliğini gözönüne alarak biz bu gelişmeleri devrimsel gelişmeler diye adlandırıyoruz. Devrim gerek politik gerek ekonomik alanda cereyan etmekte olan çok büyük değişikliklerle ilgilidir. politik alanda bu geniş bir şekilde demokratikleşme sürecidir. Bir hukuk devletinin kurulması sözkonusudur. Kendini yenilemiş olan Sovyet makamları vasıtası ile gerçek bir halk egemenliğine geçilmektedir. Anayasa uyarınca tespit edilmiş olan bir tek partinin tekelinden vazgeçilmiştir. Demokratik devletin daha da gelişmesi için Cumhurbaşkanlığı yönetimine geçilmiştir. Bu politik alanda, altyapının üstünde olan alanda yer almakta olan en büyük gelişmelerdir. Ekonomik alanda da çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır ve bu gelişmeler serbest piyasa ekonomisine geçmekle ilgili gelişmelerdir. Sıkı planlamadan vazgeçme ve devlet tekelinden vazgeçme, adım adım serbest piyasa ekonomisine geçmek için gereken şartları oluşturmaktadır. Bütün bu süreçlerin yan etkileri de olmaktadır. Bunların arasında milletlerarası sorunların gerginleşmesi yer almaktadır. Uzun zamandır bizim devletimiz milletlerarası ilişkiler dahil olmak üzere çok sert, sıkı çerçeve içerisinde durumu tutuyorlardı. Ülkemizin tarihinde her zaman her ülkenin Sovyetler Birliği'nden ayrılma dahil olmak üzere, self-determinasyon hakkının var olduğu söylenmekteydi. Böyle bir haktan sözedilmekteydi. Ama yasal olarak bunu sağlayacak olan ve garanti edecek olan kanunlar yoktu. Her müttefik cumhuriyetin hayatını merkezden çok sıkı şekilde ayarlıyorlardı. Gerek politik açıdan gerek ekonomik açıdan böyle bir ayarlama, kontrol etme söz konusuydu. Doğal olarak böyle bir durum bazı Cumhuriyetlerde yaşayan insanların haklı tepkilerine, bu demokratikleşme ve glasnost şartları altında sebep olmuştur. Halihazırda söz konusu olan yenilenmiş bir federasyondur. Cumhuriyetlere geniş politik ve ekonomik yetkilerin verilmesi düşünülmektedir ve gerçekte halklar kendi kaderlerini kendileri tayin edeceklerdir. Zannediyorum ki, bu doğrudur ve hakkaniyete uygun olan bir şeydir. Ama bu bizim halklarımızın başka yerlere kaçacaklarını, birbirlerinden kaçacakları anlamına gelmiyor. Uzun tarihi bir yolu beraber geride bırakmış bulunmaktayız. Beraber zorlukları çekmişiz, beraber zevkli anları yaşamışız. Bir birlik olarak yaşadığımız uzun bir dönem içerisinde ekonomik ilişkiler birbirleriyle, çeşitli bölgeler arasında ekonomik ilişkiler daha da sıklaşmıştır. Bir misal olarak şunu size söylemek isterim. Bizim Cumhuriyetlerimiz arasındaki ekonomik entegrasyon Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri arasındaki ekonomik entegrasyondan bir kaç misli daha sıkıdır, daha yüksektir. Bu bağları koparmak o kadar kolay değildir. Dolayısıyla yine federasyon kanunu öyle bir sistemi öngörüyor ki bu sistem uyarınca şu veya bu cumhuriyetin halkı eğer Sovyetler Birliği'nden ayrılmadan yana olduğunu dile getirirse bu ayrılma, mümkün olan en az, ortaya çıkaracağı zararı en asgariye indirecektir. Böyle bir düzenleme yapılırken politik konular, hudutlarla ilgili güvenlik konuları ve o cumhuriyette yaşayacak olan tüm halkların çıkarları gözönüne alınmalıdır. Ekonomik çıkarlara gelince onları yukarıda söylemiştim. İşte bugün Litvanya'daki durumun özünü bu oluşturmaktadır. Biz Litvanyalıların self determinasyon haklarına karşı değiliz ama, bununla beraber halledilmesi gereken bir çok konu vardır. Her şeyden önce tüm Litvanyalıların bu konuda kendi görüşlerini belirtmeleri gerekir. Bundan dolayı bir halk oylaması yapılmalıdır ve Litvanya topraklarında bulunan ancak tüm Sovyetler Birliğinin mülkiyetinde olan ve birkaç milyar dolara ulaşan mülkiyetler konusunun da açıklığa kavuşturulması gerekir. Ayrıca diyoruz ki, Ruslar, Polonyalılar, Ukraynalılar, Yahudiler ve hatta Tatarlar ki bunlar sizde oturuyor, bunlarla ilgili sorunların da çözüme kavuşturulması gerekir. İşte bütün bunlar çözüme kavuşturulduktan sonra aydınlığa kavuşturulduktan sonra Sovyetler Birliği'nden ayrılma sorunu çözümlenebilir. Yani bütün bunlar şimdi Litvanya Parlamentosunun çok basitmiş gibi gösterdiği kadar basit değildir. Bizim Yeni Cumhurbaşkanımız Gorbaçov halka hitaben ya olduğu konuşmada bu gelişmelere de değinmiştik. Ve demiştik ki: Niçin bu bağları koparmamız gerekiyor? Neden beraber yeni bir federasyonde yaşamayalım. Zaten böyle bir federasyonda daha yaşamamıştık. Neden böyle acele etmemiz gerekiyor? İşte bu alanda milletlerarası ilişkiler alanında çok ünikal bir durum meydana gelmiştir. Bizim kanaatimize göre çok büyük bir gürültü yapan bir azınlık ve sessiz kalmayı tercih eden bir çoğunluk vardır. Ekstremistler, aşırıcılar ve radikaller her vesileden yararlanarak kendi görüşlerini belirtiyorlar ve durumu daha da körüklemek açısından bunları istismar ediyorlar. Geniş halk kitleleri ise bunlara kararlı şekilde karşı koymak gerektiğini daha anlamış değiller. Onlar şimdilik suskunluklarını koruyorlar ve kendi görüşlerini açıkça dile getirmiyorlar. Zannedi-yorum ki yakın zamanda akıl duruma hakim olacaktır ve bizim bildiğimize karşı ve milletlerarası sorunların aşırıcı metodlarla çözüme kavuşturmaktan yana olanlara halk kitleleri karşı koyacaklardır ve karşı koymaya başlamışlardır.

❒ Şimdi de güçlü cumhurbaşkanlığı sistemine değinmek istiyorum. Gorbaçov herhalde sonsuza kadar cumhurbaşkanı olarak kalmayacak. Bay Gorbaçov'dan sonra bu kadar yetkiyi elinde toplayacak cumhurbaşkanı Sovyetler'in geleceği için tehlikeli olmaz mı?

● Bizim kanaatimize göre güçlü cumhurbaşkanlığı sisteminin yürürlüğe konulması politik hayatımızda çok önemli bir gelişmedir. Medeni ve demokratik bir sistem yönünde atılmış olan bir adımdır ve diktatörlüğün kurulması yönünde atılmış bir adım değildir. Halihazırda bizim politik sistemimizde cumhurbaşkanlığı sistemi şekilllenmektedir. Ayrıca cumhurbaşkanlığı kurumu geniş halk temsilciliğinin iktidarda yer aldığı şartlar altında yetkili olan halk temsilciler kongresi çalışmalarının mevcut olduğu şartlar altında çalışacaktır ve ayrıca bizim parlamentomuz olan yüksek sovyetinde faaliyetinin devam etmesi de söz konusudur. Ayrıca bunun yanı sıra iktidarda bakanlar kurulu da vardır. Dolayısıyla çok ciddi bir kontrolün varolması söz konusudur ve bu iktidar kurumları arasında bir işbirliğinin de yapılması bütün bu kurumlarla cumhurbaşkanlığı arasında işbirliğinin de yapılması söz konusudur. Dolayısıyla halihazırda ülkemizde mevcut olan demokratik gelişme ve glasnost şartları altında çok uygun olan bir kurumdur herhalde önümüzdeki dönemde cumhurbaşkanlığı kurumu çok partili

sistemin var olması şartları altında da çalışacaktır. Dolayısıyla bu kontrolün ve teminat altına almanın daha etkin olacağı anlamına geliyor.

❑ Şimdi de Tükiye-Sovyetler Birliği ilişkilerine gelmek istiyorum. Sovyetler Birliği Türkiye ile ilişkilerini sadece ticari alanda mı geliştirmek istiyor? Sanat, eğitim alanlarında ne gibi yeni ilişkiler kurmak istiyor Sovyetler Birliği?

● Hali hazırda biz Türk-Sovyet ilişkilerinin bugünkü niteliğinden genel olarak memnunuz. Bu ilişkiler her alanda gelişmelidir. Gerek politik alandaki bu alanda ihtilaflı olarak nitelendirebileceğimiz tüm sorunlar çözüme kavuşturulmuştur. Ekonomik alanda da ilişkilerimiz gelişiyor. Bu alanda en göze çarpıcı örnek ticari gelişmedir. Kültür alanındaki gelişmelerden de memnunuz. Herhalde eğer bunu takip etmişseniz bizim sanatçılarımızın, yönetmenlerimizin, müzisyenlerimizin buraya gelmeleri ile ilgili etkinliklerin düzenlenmediği bir ay yoktur. Bilimsel ve eğitim alanında da işbirliğinin yapılması konusunda belirli aşamalar kaydedilmiştir. İmzalamış olduğumuz Türk-Sovyet protokolü çerçevesinde bizim adamları, öğrenciler ve master öğrencileri arasında değişim yapabiliyoruz. Ama benim şahsi kanaatıma göre bilim ve eğitim alanında ikili ilişkiler daha hızlı gelişmelidir. Bu yılın ilkbahar aylarında yüksek öğretim kurulu yöneticileri heyetinin Sovyetler Birliğini ziyareti sözkonusudur. Zannediyorum ki, sözkonusu ideali, bu ilişkilerimizin gelişmesi içinyeni bir hız, daha hız kazanması için iyi olacaktır. Ama zannediyorum ki, Türkiye üniversiteleri arasında yeni anlaşmaların imzalanacağı bir zamana ulaşılmış olmalıdır. Mesela Moskova Üniversitesi birçok ülkenin üniversitesi ile ilişkiler kurma anlaşması imzalamıştır. Mesela Amerika Birleşik Devletleri Üniversiteleri, İngiltere Üniversiteleri, Batı Alman Üniversteleri, tabii ayrıca diğer Sosyalist Devletlerin üniversiteleri ile ilişkileri vardır. Böyle direkt anlaşmalar sayesinde ilişkilerin geliştirilmesi olanakları daha geniş olur ve bu anlaşmalar profesör ve talebe değişimi yapılması için iyi bir vesile oluşturuyor. Bu anlaşmalar uyarınca bu ortaklaşa bilimsel araştırmalar da yapılıyor. Bu ortak bazı araştırmalar (Expedition) bu çok çağdaş ve progressive bir işbirliğidir ve hepimiz Sovyet üniversiteleri ile Türk üniversiteleri arasında benzeri ilişkiler kurulmasını istiyoruz. Şimdilik bir grup Türk öğrencisinin Moskova'da Rus dilini öğrendiğini biliyorsunuz. Bunun yanı sıra diğer öğrenciler arasında başka ilişkiler maalesef mevcut değildir. Ama yakın zamanda bu durum değişmelidir. Daha iyi yönde gelişecektir diğerleri gibi.

❑ Taşkent'te Türkçe eğitim yapan bir üniversiteniz de var. Şimdi ben bu noktada bir öğrenci Sovyetler Birliğinde master yapması için neler yapabileceğini sormak istiyorum.

● Şimdilik bunu iki ülke arasında yürürlükte olan kültürel protokol çerçevesinde yapabilirsiniz. Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu ve Dışişleri Bakanlığı nezninde ilişkilerde bulunmak gerekir. Bu protokolun icap ettirdiği yoldur. Tabi öncelikle Rusçayı öğrenmeniz gerekiyor.

❑ Peki, Rusça'yı Ankara'da öğrenmenin bir yolu var mı acaba?

● Ankara Üniversitesi, Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Rus dili öğretiliyor. Orada iki Sovyet öğretmeni de çalışmaktadır.

❑ Şimdi Sovyet Üniversite gençliği ile Türk gençliğini karşılaştırmak için bir soru sormak istiyorum. Sovyetler Birliğinde lise mezunları üniversiteye girmek için bir sınava tabi tutuluyorlar mı? Üniversiteye girdikten sora yurt sorunları var mı? Haftada ortalama kaç saat? Kültürel etkinliklerde bulunmak için neler yapmaları gerekiyor? Kültürel etkinlik olanakları nedir? Sovyetler Birliği'nde üniversite öğrencilerine maddi bir yardım yapılıyor mu?

● Çok güzel bir soru sordunuz ve bu bana çok yakın bir konudur. Çünkü ben on yıl boyunca Moskova üniversitesinde profesörlük yapmıştım. Ülkemizde her lise mezunu öğrenci bunu belgeleyebilirse üniversiteye girmeye aday olabilir. Üniversiteye girebilmek için sınavlardan geçmeye mecburdur. Biryarışma ortamı oluşturuluyor. Her enstitüye göre sınavlar değişiyor. Aşağı yukarı her üniversiteye girmek için verilmesi gereken sınav Rus dilidir. Teknik Üniversitelere girmek için matematik, fizik ve kimya sınavı alınır. Teknik olmayan üniversitelere aday olmak için edebiyat, tarih, yabancı dil sınavları vardır. Bu sınavlarda aldıkları averaja göre üniversite öğrencisi olabiliyorlar, ya da olamıyorlar. Ders programına gelince küçük sınıflarda ortalama günde altı saat ders vardır. Günün diğer yarısında kendi başlarına çalışmaları beklenir ve bu ilerledikçe zorunlu olan derslerin sayısı azalır. Ve daha çok kendi başlarına çalışmaları bekleniyor derslere girmezorunlu mu değil mi soursu hep tartışılır. Çeşitli dönemlerde çeşitli görüşler ortaya çıkıyor, Hakim oluyor öyle dönemler olmuştur ki her öğrencinin derse katılması mecburiydi. Bunun yanı sıra diğer dönemlerde ise insan serbestti. İster girer, ister girmezdi. Yılda iki olmak üzere çok sıkı sınavlar vardır. Eğer sınavlardan geçemiyorsa öğrenci üniversiteden ihraç edilir. Pratik çalışmaların yapıldığı dersler kaçırılmamaya çalışılır. Devlet öğrencilere çok aktif maddi yardımda bulunur. Eğer üniversitenin bulunduğu şehirden olmasa öğrenci o zaman mutlaka öğrenci yurduna yerleştiriliyor. Ücretsiz olarak. Genel olarak küçük sınıflarda bir orada iki-üç kişi oturuyor. Büyük şınıflarda ise bir odada bir kişinin oturmasına özen gösteriliyor ve buna çalışılıyor. Eğer iyi notla sınavlardan geçiyor ise öğrenciye burs da veriliyor. Burs büyük para değil. Dolayısıyla bu bursun arttırılması üzerinde çalışmalar yapılıyor. Ama buna rağmen, burs belirli bir asgari yaşam içinyeterli oluyor. Kültürel etkinliklere katılma konusu bu üniversitenin ne kadar gelişmiş ne kadar geniş imkanlara sahip olup olamdığına bağlıdır. Aşağı yukarı her üniversite bunun için gereken altyapıya sahiptir.

❑ Sovyetler Birliği'nde üniversitelere ne gözle bakılıyor? Üniversiteler toplumların lokomotifleridir. Altyapıyla birleştiklerinde üniversiteler bilimiyle politik yönlendirişiyle, kültürel yapılarıyla toplumların itici güçleridir. Sovyetler Birliği'nde de bu gözle mi bakılıyor? Gereken önem veriliyor mu?

● Çeşitli okullara çeşitli gözle bakılıyor. Çok mütevazi olan okullar da vardır. Onların çok dar görev alanları, fonksiyonları vardır. Mesela bizde birçok üniveriste vardır ki, bu üniversiteden mezun olanlar sadece liselerde ders veriyolar. ayrıca bizim politeknik üniversitelerimiz de vardır. Onlardan mezun olan öğrenciler bizim ekonomi alanında çalışırlar. Tarım üniversiteleri var. Oradan mezun olanlar tarım alanında çalışırlar. Aslında biz de çeşili kavramlar da mevcuttur. Enstitüden mezun olmak farklı, üniversiteden mezun olmak başka başka kavramlardır.

Enstitüden mezun olmak sadece pratik bir amaca yönelik olarak hazırlanmış olan bir mütehassis olmak anlamına geliyor. Ordiner bir programdır. Üniversite öğretimini gören kişiler ise en yüksek seviyedeki mezunlardır. Dolayısıyla bu açıdan üniversitelerin toplum içindeki itibarı çok yüksektir. Kendi özel bir durumları, konumları neticesinde - sebebiyle politik ve kültürel hayatta büyük bir rol oynamayabilirler çünkü özellikle bu konularda ilgilenmekte olan politika ve kültür okulları vardır. Ama bilim dolayısıyla ve en önde gelen bilim seviyesi açısından onların itibarı çok yüksektir. Zannediyorum ki demokratikleşme süreci içerisinde üniversitelerin diğer alanlardaki rolleri de, etkinlikleri de artacaktır. En önde gelen düşünceleri taşıyan kurum olarak ünivrsitelerin diğer alanlardaki etkinlikleri de artacaktır.

❑ Teşekkür ederim.

● Ben teşekkür ederim.

Röportaj: Umur Eminkahyagil
Petrol Müh. 3

● KALKSIN ARTIK ŞU BEST BURGER PERDESİ..

Okulumuzda fast food öncüsü, eski milli basketbolcularımızdan Best Burger ve Best Chicken işletmecisi Murat Didin'e yıllardır insanların kafasında soru işaretleri uyandıran; Best Burger'in ihale ediliş şekli, Murat Dinin'in okul üst düzey yöneticileri ile ilişkileri (86 yılında), sık sık personel değiştirmesinin nedenleri ve temizlik denetimlerinde kendilerine verilen uyarı cezası ile ilgili sorular sorduk. Bir hafta içerisinde yanıt vereceklerini söylemelerine rağmen 3 aydır yanıtlarını alamamamız, bu konuyla ilgili söylentileri desteklemektedir. Gelecek sayımızda konuyla ilgili daha geniş bir araştırmayı yayınlayacağız.

NİHAYET...

141-142 ve 163'ün kaldırılması ile partilerinin yasallaşması yolunda mücadele veren, TBKP yöneticilerinden Haydar Kutlu ve Nihat Sargın tutukluluklarının 900'üncü gününde serbest bırakıldılar.

1 MAYIS

Tüm dünya emekçilerinin bayramı olarak kabul edilen *1 Mayıs*, Türkiye'de copların, panzerlerin ve binlerce polisin gölgesinde kutlandı.

Nice bayramlara...

F.E. SOLANAS İLE BİR KONUŞMA*

"HER SEYİRCİ ALÇAK VE HAİNDİR" (Franz Fanon)

Haz: Ahmet AKTAŞ
İnş. Müh. 4

Bu sayfamızı, ülkemizde son aylarda, "Tangolar", "Güney" gibi filmlerinin gösterime girmesiyle yeniden sözü edilen Arjantinli yönetmen F.E. Solanas'a ayırdık. Özellikle, bu yıl ilk kez izlediğimiz "Güney (La Sur)"le, bizlere belleklerden kolay silinmeyecek anlar yaşatan Solanas'ı "Fırınların Saati" adlı filminin eleştirisinden ve kendi sözlerinden tanıtmak istedik:

"F. E. Solanas'ın filmi "Fırınların Saati" plastik, dramatik özelliklerinden arınmış, gerçek, dolaysız bir sinema örneğidir. Gerekli olan eylemle özdeşleşir. bu nedenle tamamlanmış değildir henüz. Elde edilen yeni belgelerin eklenmesiyle sürekli bir gelişme halindedir. Üç bölümden oluşur:

Birinci bölüm Latin Amerika seyircisini uykusundan uyandırmayı amaçlar; bir yergidir, bir kışkırtı. İşçi ve köylüye olduğu kadar aydına da seslenir. Solanas bu bölümde ardarda Arjantin tarihini, ülke çoğrafya ve ekonomisini, günlük yaşamın haksızlıklarını, oligarşiyi, batılılaşma özlemini, az gelişmişliğin nedenlerini ve kültür emperyalizminin sonuçlarını inceler. birinci bölüm beş dakika süren ve Che'nin Camiri'de öldürülüşünü gösteren bir resimle sonuçlanır.

Filmin ikinci bölümü kendi içinde ikiye ayrılır. "Peronizm'in Kroniği" (1945-1955) ve "Karşı Koyuş" (1955-1966). Solanas'da Vertov gibi, ara yazıların dinamiğinden yararlanır: Her seyirci alçak ve haindir (Franz Fanon). Salondaki ışıklardan birkaçı yanar ve Solanas seyirciye doğru ilerler. Perde karanlıktır. ekrandan gelen bir ses –Solanas'ın sesi– seyircilerin kendilerini baş oyuncu olarak kabullenmelerini ister. Bir dakikalık bir sessizlik; bağımsızlık savaşında şehit düşenlerin ve Che Guevera'nın anısına. Film yeniden başlar. Peron'un düşüşü.

Üçüncü bölümde, yaşlı bir savaşçı geçmişte İngiliz sömürgelerinin yapmış oldukları zulmü dile getirir ve film "Latin Amerika gelecek on yılın Vietnam'ı olacaktır" yazısı ile sona erer."

"Herkes için film yapmanın bir aldatmaca olduğunu ve sınıflar ötesi bir sinemanın orta sınıfın ideolojisine hizmet edeceğini biliyorduk. Savaşçılar için savaşçı bir senamadan yanaydık. Sinemamız sınıfsal bir sinema olacaktı."

"İlk öğrenimden başlayarak tüm gerçeklerin saptırıldığı bir düzende aydının en önemli görevi bu yapıntılar dünyasına son verip gerçekler dünyasına ulaşmaktır."

"Temelde burjuva seyircisinin edilgen davranışını yadsımak istiyorduk: İstekli olduğu zaman sinemaya gider ve canı sıkılınca da çıkar. Aynen birçok kimsenin ülke sorunları karşısında takındıkları tavır gibi: "Ülke allahın belası bir yerdir! Suç bürokratların, sendikacıların, politikacıların! Ülkeyi terk ederim olur biter!..." Eğer gerçekçi ve dürüstsek bu iki yoldan birini seçmemiz gerekir. Ya içinde bulunduğumuz iğrençliği ve ikiyüzlülüğü kabullenir, ya da karşı koruz. Ortalama bir çözüm yolu olamaz. Çekimserlik varolan düzeni güçlendirmektir. Tümümüz, elinden geldiğince eyleme katılmalı ve bu eylemi somut yapıta, olguya dönüştürmeliyiz."

(*) Yeni Dergi, Sayı 66, Mart 1970.

KURTULUŞ

Serdar Yıldız
End. Müh. 2

Küçük bir odadaydı. Ayakta öylesine dikilmiş, anlamsız bakan gözlerini sabit bir noktaya dikmiş, sanki birden bire başka bir boyuta, başka bir zamana, başka sevgilere geçecekmişçesine duruyordu. Orada ne kadar zamandır beklediğini bilmiyordu. Herşey bulanık, üstüne üstüne geliyormuş gibiydi. Beyninin derinliklerinde bir şey kaynıyordu. Kendisine gelmesini sağlayan da bu kaynama oldu, zaten. Elektrik ocağının üstünde kaynayan çaydanlığa baktı. "Ne aptallık" diye söylendi. İçindeki bulanıklık kaybolmuştu ama bakışları hala bomboştu. Çevresine göz gezdirdi. Üstünde defalarca kitap okuduğu masa, kirden rengi değişmiş koltuk, duvarı neredeyse boydan boya kaplayan yatak, yerlere dağılmış kitaplar, dergiler, elektrikli ısıtıcılar her zaman olduğu gibi duruyorlardı. "Sadece şu yataktaki ceset mi neredeyse yüzyıllardır gördüğüm şu manzarayı bana böylesine yabancılaştırıyor?... Ceset mi? Sevgili arkadaşım, birlikte geçir-diğimiz onca güzel andan sonra benim içinsadece bir ceset olu-yorsun. Neden?.. Neden ha, niçin yoksun artık. Tanrım, neden yok? Nereye gitti! Hah, tanrıya yalvarmaya başlayacağım neredeyse. Ah, gerizekalı herif, pis korkak, yazmaya gücün yetmedi, değil mi? Şu pisliğe bak. Çaydanlığı bile ocaktan almamış" Eğildi. Çaydanlığı alacaktı ki, yerdeki kağıdı farketti. Okudu:

– "Bu çayı senin için demledim. Benim için içersin değil mi?"

Ocağın yanındaki bardağı ve şekeri farketti.

– "Aslında çayın yanına, Camel koymak isterdim. Sen genede bir sigara yak ve beni düşün. Bir daha da hatırlamana gerek yok. Sevgilerle".

Bir robot gibi çaydanlığı kaldırdı, bardağa çayı doldurdu. Şekerini attı. Bardağı koltuğun kenarına yerleştirdi. Montunun cebinden sigara paketini almak için dışarı çıktı. Odaya tekrar girdiğinde elinde bir paket, sigara ve çakmak vardı. Kolları sanki çalışmıyormuşcasına yana sarkmıştı. Paketten bir sigara çıkarıp ağzına aldı ve koltuğa oturdu. Gözleri pencerenin önündeki kirli sarı renkteki perdeye takıldı. Dışarıyı pırıl pırıl yapan güneş ışığı perdeyi garip bir renge dönüştürerek aşıyor, odayı oldukça karanlıkmış hissi uyandıran bir şekilde aydınlatıyordu. Gözleri perdeye ve garip ışığa takılmış bir halde kalakaldı. Herşey tekrar bulanıklaştı.

"Parlak ama bulanık bir ışık atları aydınlatıyordu. Parlaklık ve bulanıklık o kadar fazlaydı ki, sanki atlardan başka herşey kaybolmuştu. Gözleri, devinimsiz duran atlardan birisinin üzerinde yoğunlaştı. At bir süre başını hafifçe salladıktan sonra ona baktı. Artık gözgözeydiler. İçini korkuyla karışık bir heyecan kapladı. Atlar canlandılar, birden önlerinde beliren çite doğru hamle yaptılar. çiti parçalamak, özgür olmak istiyorlardı sanki. Şaha kalkarcasına havaya sıçrıyorlar ama yarı yolda tekrar düşüyorlar, sonra çite doğru gene hamle yapıyorlardı. Ama bir türlü çite ulaşamıyor, oldukları yerde tepiniyorlardı.

Bakıştıkları an geldi aklına. Koyu kahverengi teni parıldıyor, üzgün bir çocuğunkini andıran siyah gözleriyle ona bakıyordu. O kadar çok şey anlatıyordu ki o gözler. Bir çocuğun hüznünü, sevincini... ve daha anlatılamayacak pek çokşeyi anlatıyorlardı. Şimdi o at çite ulaşmaya çalışıyor ama ulaşamıyordu ve hiçbir zaman da ulaşamayacaktı.

"Yoo..." diye inildedi. İçini derin bir korku kaplamıştı. Sigarasını yakmak için elini kaldırdı. Elinin titrediğini farketti. Yalnızca eli değil bütün vücudu titriyordu. Alnına dökülen saçları terden ıslanmıştı. Titreşen eliyle çakmağı yaktı ve sigarasından derin bir nefes aldı. Nefesi boşaltırken korkusu sıkıştı ve kalbinin içinde hapsoldu. Artık sadece kalbi titriyordu.

Yatağın üzerindeki cesede birkez daha baktı. Sanki hiç tanımadığı birisiydi. Bu onu rahatlattı ve çayından bir yudum aldı. Çay ılımıştı... Yeniden çay doldurmak için ayağa kalktı.

Alışık hareketlerle bardağını boşaltıp, yeniden çay koydu. Çaydanlığın içine yeni su koydu. Bardağını eline alıp, cesede döndü. O ceset için hissettiği duyguları anlatamazdı. Sevgi anlatılamaz ki. O da anlatamadı. Sadece içini acımayla karışık bir mutluluk kapladı. Cesede gülümsüyordu artık. Bardağını kaldırdı:

– Bunu senin için içiyorum, dostum. Sana olan sevgim, çayırdaki otlardan daha fazla.

Çayından bir yudum aldı.

– Eskiden kızılderililer böyle söylerlermiş. Ne dersin sence de eski bilgeler bizlerden daha mı akıllılarmış. Benim bütün bir ömür boyu anlatamayacağımı onlar bir cümlede özetleyiveriyorlar. Sevgiyi somut şeylerle açıklamak daha kolay değil mi? Hiç de kafa karışıklığına gerek yok. Düşünebileceğin en büyük şeyi söylüyorsun ve sevgin ondan daha fazla. Kelimelerle uğraşmanın ne anlamı var. "Bu çayı senin için yaptım" dedin miydi, herşey bitiyor. Bir sevgi ifadesi, herşeyi açıklıyor, değil mi? Sen yanlış çağda doğmuşsun. İntihar ediyorsun, etmeden önce bir çay demle, yanına da bir not; benim için iç. Bütün sevgini anlattın. Yanlış çağı yanlış zaman... Arkanda ne bıraktığını hiç düşünüyor musun? Ah, kusura bakma sen düşünemezsin. Artık senin için ne gam, ne tasa,.. Bitti. Çayı da demledin zaten. Ama... hiç aklına geldi mi, bize ne bıraktığın? Zorla kendini, ne bırakıyorsun arkanda? Bir ölü. Yaşayan bir ölü. Sensiz ben neyim hiç düşündün mü? Bencil herif. En çok sevdiğim insanın yokluğuna sence nasıl alışacağım ha. Düşünmeye ne gerek var. Kesiver bileklerini herşey bitsin. Yooo, önce bir de mektup yazarsın. Sanki ölümün herşeyi anlatmıyormuş gibi... Sahi mektubun nerede? Ömür boyu kalbimin üstünde taşıyacağım bir anı bırakmadın mı?

Çevresine bakındı. Sonra masaya doğru bir adım attı. Oradaki bir sürü kağıda anlamsızca baktı. Önce eline masanın üzerinden bir kitap aldı. Kitabın yanındaki kağıtlara baktı. Üzerleri küçükharflerle doluydu. Kitabın son sayfasını açtı. Biraz okudu. Sonra da en üstteki kağıdı alıp, onu da biraz okudu.

– Hımm... Sonunda bitirebildin kitabı ha. Allahım. İntihar etmeden önce kitabı okuyup, not tutuyor.

İçindeki nefret bir daha kayboldu.

– Hep, okumak lazım dersin, okumak ve öğrenmek. Okumanı anlıyorum da, niçin not tuttun? Unutacak kadar vaktin yoktu ki. Neden ha (Yatağa döndü ve ölüye doğru yürüdü. Bacakları tutmuyordu. Cesedin üzerine kapandı) Neden. Neden konuşmuyorsun? Niçin şu okuduğun kahrolası kitabı tartışmıyoruz. Neden, neden... N'oldu sana böyle. Neden terkettin bizleri, beni? Sensiz hayatın bir anlamı yok ki... Ama...

Sözünü tamamlayamadı. Hüngür hüngür ağlıyordu artık. Ölüye bütün gücüyle sarılmış, her şeyini kaybetmiş birisi gibi

ağlıyordu. Ölünün bileklerinden sızan kan heryerini kan içinde bırakmıştı. Artık sabahlara kadarkonuşacağı kimse yoktu. Artık içini kimseye boşaltamayacaktı. Artık kimsenin dertlerini paylaşamayacaktı. Bundan böyle hiç doya doya gülemeyecekti. Artık hayatın bir anlamı yoktu ve o anlamını kaybettiği hayat için ağlıyordu. Biricik dostu için ağlıyordu.

Orada, ölüye sarılmış olarak ne kadar ağladığını bilmiyordu. Titreyerek doğruldu. Avucundaki buruş buruş olmuş kağıda baktı. Ne zaman eline aldığını bilmiyordu. Okumaya başladı.

"Merhaba;

Mektubumu okurken, niçin yazıldığını biliyor olacaksın. Aslına bakarsan sabah kalktığımda oldukça dinçtim. Kahvaltımı yapıp kitabımı okumaya başladım. Ve bitirdim. Başlarını tartışmıştık. Konuları biliyorsun. Sonları oldukça dikkatimi çekti. Seninle tartışmak isterdim. Ben kısaca sanakendi sonuçlarımı yazacağım.

Yabancılaşmanın iki kaynağı var deniliyor. Birincisi, insanın, diğer insanlarla ilişkisinde en belirgin özelliğin yüzeysellik olması. İkincisinin yazılmasına gerek yok. Dikkatimi çeken diğer bir yer ise; insanın niçin bir araç olamayacağını açıkladığı bölümdü. Bunları notlarımda bulman mümkün.

Kitabın bir yerlerinde yazar 20. yy. insanının sıfır noktasında, yani kendisini ve dünyayı yokedecek noktaya geldiğini söylüyor.

Biliyorsun, her kitap okuyuşumda oturup düşünürüm. Yeni öğrendiklerimi iyice sindirmek isterim. Sonra da genellikle seninle tartışırız. Bu yolda pek çok şey edindim. Bugün çevremdeki pek çok kişiden daha düzgün düşünüyorsam (sen öyle söylersin, ben de inanırım) bu yüzdendir. Aslına bakarsan kitap okumak çok yanlış çünkü insanı düşünmeye itiyor. Ben de düşündüm. Hep düşünürüm ya zaten. Bana bunun ne faydası oldu ki. Bir sürü çözümsüz gerçekten, ilişkiden başka. Sıfır noktasını düşündüm. İnsanın yani sadece birkişinin sıfır noktası ne olabilir ki. İntihar etmekten başka. İnsan niçin intihar eder, ya bunalmış, ölmek istiyordur, ya da dikkat çekmek. Peki, ne zaman ölmeyi ister, insan? Bilmiyorum. Bu bilmiyorumu istediğin gibi anlayabilirsin, yukarıdaki sorunun yanıtı olarak da şu andaki ruh halimin ne olduğunu bilmediğim olarak da. Pek farkı yok aslında. Kitabı okuduğunda neden intihar ettiğimi anlayacağını umuyorum..."

Burada okumayı bıraktı. Birsigara daha yaktı. Odadan içeri birileri giriyordu. Kim olduklarını bildiğine emindi. Ama tanıyamıyordu. Onlar içeri girmeden, sesleri girmişti ve seslerini de ayırt edemiyordu. Sadece güldüklerinin, neşeli olduklarının farkındaydı. Kapı açıldı ve içeri girenler öylesine bakakaldılar. birisi "Aman allahım, ölmüşler" diyebildi. Bir başkası koştu, önce onun bileklerine baktı, sonra ötekinin, sahiden de ölmüşlerdi. Bembeyaz bir yüzle diğerlerine döndü:

– Ne... yapacağız? diyebildi.

Birisi ağlamaya başladı. Kimdi bunlar, kaç kişiydiler, neden rahatsız ediyorlardı, onları? Mutlulukları, yalnızlıkları bozulmuştu işte "Defolun" diye bağırmak istedi ama artık vücudunu kontrol edemiyordu. Niçin ölmüştü ki kendisi? Kalbi mi, öylesine kendiliğinden durmuştu, yoksa o da bileklerini mi kesmişti. Üstündeki kanların ıslaklığını hissetti. "Niçin karakola gitmiyorlar?" Offf... ölüler bile rahat bırakılmıyordu. Oysa sonsuza kadar orada kalmalılardı.

"Evet, evet karakola gitmeliyim" diye mırıldandı. Mektubu tekrar okumaya başlamak istedi ama gözleri dolmuştu. Ölürken bile rahat bırakmayacaklardı onu. Sessizce ağlamaya başladı.

"... Umuyorum çünkü bazı şeyler anlatılamaz. Yazmaya başlarken seni ne kadar çok sevdiğimi anlatmak istiyordum. Belki de senin dostluğun olmasa çoktan intihar etmiş olurdum. Belki de seni tanımasam, ne büyükbir boşluk içinde olduğumu hiç bir zaman anlayamazdım. Ama, dostum, dostum demekten ençok hoşlandığım insan sen oldun. İntiharım, bir pişmanlık aslında. Yaşamaya ya da kurulan dostluklara bir pişmanlık. Ama seninle birlikte olduğum her anın büyük değeri var. Seninle arkadaşlığım bir insanın yapabileceği en güzel, en değerli şeydir. Şu anda senden, beni unutmanı isterken çok büyük haksızlıkta yapıyor olabilirim ama unut beni, bu mektubu oku ve yak. Senden bir arkadaş olarak istediğim tek şey bu. Sen başlarda benim yanımdaki tek kum tanesiydin. Bu kumlardan birisi artık yok. Ötekinin de yalnızlığa mahkum olması gereksiz. Yeni dostluklar kurmanı istiyorum..."

Bulutlar gözyüzünü kaplamıştı. Kararan bozkırda sert bir rüzgar esiyor, çalılar oradan oraya savruluyorlardı. Küçük bir kum tanesiydi. Yanındakiyle birlikte oradan oraya gidiyorlardı. Çevrelerinde binlerce kum tanesi korkunç ama sessiz bir devinim içindeydi. Ufukta güneş son ışıkların yaymaya çalışıyor, karanlık dünyaları etkileyemiyordu. O güneş ki milyonlarca yıldır oradaydı, doğmayı bekliyordu ama batmak üzereydi sanki. Rüzgarın savurduğu iki kum tanesi birden bir kayaya çarptılar. Kayanın dibine savrulurken yolları ayrıldı. Birisi orada kendisine güvenli bir sığınak bulmuş, ötekinin sonsuzluğa yolculuğunu seyrediyordu. Kaya ve o, birlikteydiler artık. Kaya bütün heybetiyle rüzgarı kesiyor, onun orada kalmasını sağlıyordu. Yalvarmaya başladı: "Ne olursun sevgili kaya gitmeme izin ver, benim yerim onun yanı. Burada işim yok."

"O yok artık, sen buranınsın, benimsin" diye kükredi kaya ve bir daha da konuşmadı. Ama kum tanesi yalvarmaya devam etti, hep gitmek istedi.

"Aaa, bakın kıpırdadı" diye bağırdı, birisi.

"Ama, nabzı atmıyor ki."

"Aptal, o kanların içinde nabzını buldun mu ki? Şah damarına bak..., karakola git, ... sen de hemen acil servisi ara."

"Bırakın beni, gitmek isityorum" diye inildedi. Ama ona su getirmeye koştular. "Kim bunlar? Ben ölmemiş miydim? O gidemez, gitmemeli."

Oda artık iyice kararmıştı. Mektubun harflerini seçemiyordu. Okumaktan vazgeçti. Ne zaman yaptıklarını hatırlayamadığı bir konuşmayı anımsadı. Kırlardan, bozkırdan bahsetmişlerdi. O zaman ne kadar mutlu olduğunu düşündü. Onun da kendisiyle aynı umutsuzlukları yaşadığını öğrenmişti. "Anadolu çocuğu ne olsa, demişti. O bozkırı düşünüyordu, kendisiyse okyanusu. Pırıl pırıl hissederdi, önce okyanusu bulutsuz masmavi gökyüzünde, sarı, sıcak güneş parıldar, aydınlığa rağmen dalgaların parıltıları görülürdü. Bir çocuğu alırdı, o zamanlarda kucağına, severdi. Sonra birden her yer kararırdı. Ya da daldığında mutsuzsa eğer, zaten karanlık, uçsuz bıcaksız okyanusun içinde, karanlık bir damla olarak hissederdi kendini. Damarlarında simsiyah bir irin akan birdamla. Çırpınır, haykırmaya çalışırdı, ama sesi çıkmazdı bir türlü. Kurtulamazdı da. Ölüm bile kurtaramazdı artık onu. Kucağındaki çocuk tekrar belirir, gülümsemeye çalışırdı. Ama hiçbir zaman gülümseyemezdi. Çocuğun acısı, onun acısıysa çocuğun olurdu. Ölüm bile kurtaramazdı artık onu. Ağlamayan birisine ölüm ne yapabilirdi ki...

PARALI EĞİTİM, HALK DÜŞMANLIĞININ BİR SEMBOLÜDÜR

Ceyhun Ateş
İ.Ü. Hukuk Fak.

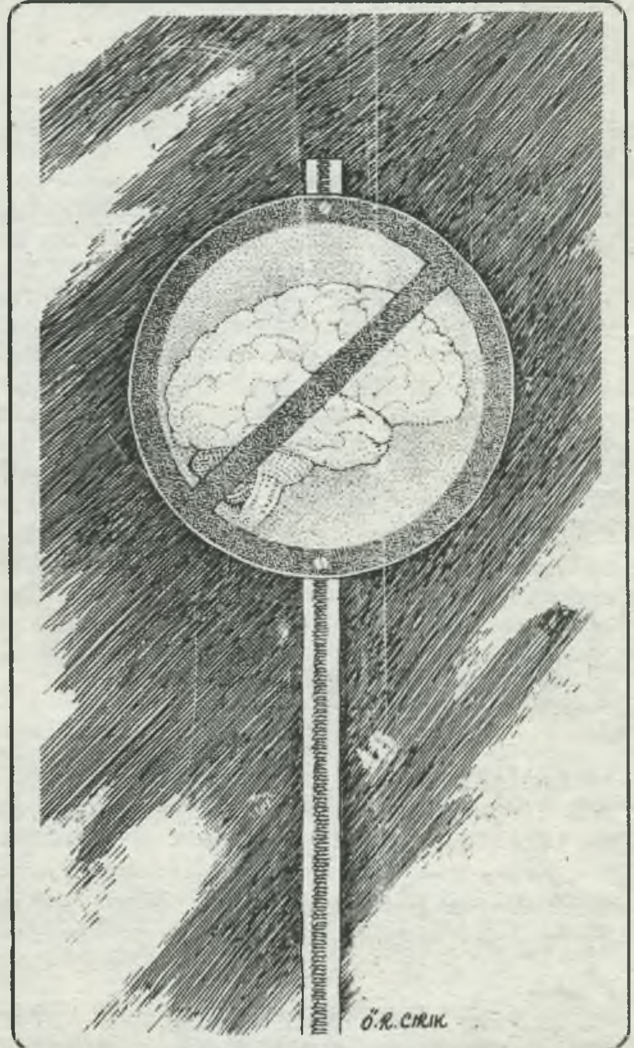
Ülkemiz demokrasiyle(!) yönetiliyor. Bütün mekanizmalar demokratik(!) biçimde işliyor ve kararlar alıyor. Kararlar alınmadan kanunlar çıkarılmadan önce muhatapları arasında tartışılıyor, yetkililerce toplumun ilgili kesimlerine açılıyor ve halkın istekleri doğrultusunda kararlar alınıyor(!) Çıkartılan bütün yasalarda toplumun çıkarları gözetiliyor ve böylece sosyal-hukuk devleti ilkeleri mükemmelen işliyor. Ne güzel bir tablo değil mi?

"Acaba gerçekten ülkemizde yukarıdaki şeyler oluyor mu?" sorusuna yanıt kesinlikle "hayır"dır. Ülkemiz maalesef olağanüstü hal kurallarıyla idare ediliyor. Kanun Hükmünde Kararnamelerle demokrasimiz(!) idare ediliyor (KHK'ları Bakanlar Kurulu çıkartır). Yasama meclisi süs olsun diye oluşturulmuş. Yani ülkemiz yasalarıyla diktatörlük kurmak çok kolay, yeter ki bir seçim olsun ve seçimi çok az bir oy farkıyla da olsa kazan. Herşey emrinde Meclise danışmadan çıkartabildiğin kadar kararname çıkart. Gerçi meclise de gitsen pek bir şey farketmez (seçim yasasına göre meclis sandalyelerinin % 60'ından fazlası elindedir.) ama işte o zaman tartışılır ve halk farkedebilir. Neyse uzatmayalım. Bizimle ilgili devletimizin bir icraatı'na gelelim. Üniversitelerin paralı eğitim sistemine geçirilmesi.

Evet, önümüzdeki dönem paralı eğitime geçiyoruz. 12 Eylülcüler, Anayasalarına rağmen bu işi de yapacağı benzerler. Gerçi Anayasalarını daha önce de çiğnediler ve "bir defadan bir şey çıkmaz" dediler. Çiğnerler; onlar en koyu demokratlar(!)dır.

Evet, yapacakları bu düzenleme (bence) anayasaya aykırılıklar içeriyor. A.Y. 10. maddede "hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz" diyor ve devleti de kanun önünde eşitlik ilkesine göre hareket etmeye zorunlu tutuyor. Üniversitelerde paralı sistem ülkemizin gelir dağılımı yüzünden bir sınıfa ve zümreye imtiyaz tanıyor. Bu kararnamenin getirdiği sisteme göre sadece burjuva çocukları ve toprak ağalarının çocukları üniversitelerde okuyabilecek. Bu da ayrıcalık tanımaktır ve anayasanın bu maddesinin ruhuna aykırıdır.

Bu kararname A.Y. 5. maddesine de aykırıdır. Bu maddede belirtilen, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, temel hak ve hürriyetleri sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayan suretten sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesine gerekli şartları hazırlamaya çalışmak. Paralı eğitim sistemi toplu-

mun önüne geniş bir ekonomik engel koymaktır. Bu da sosyal ve siyasal bir sorun olarak toplumu karıştıracaktır. Bu kararname kişinin maddi ve manevi gelişmesini engelleyecektir. Yukardaki madde de devlete bu tip engelleri kaldırmak ve sosyal-hukuk devletine uygun hareket etmek ve adil olmak yükümlülük olarak yüklenmiştir. Oysa yapılmak istenilen bu yükümlülüklerle bağdaşmıyor.

Kararname ayrıca **Eğitim ve Öğrenimi** düzenleyen 42. maddeye de aykırılıklar içeriyor. "Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz" diyor bu madde. Engellenemeyeceğini de eklemekle birlikte bir de Devlet'i maddi imkanlardan yoksun olan başarılı öğrencileri desteklemekle yükümlü tutuyor. Gelir dağılımının bozukluğundan nüfusumuzun büyük çoğunluğu yoksulluk sınırında. Öyle ki, 89 yılında diyanet "Memurlara zekat verilebilir" diye bir fetva bile yayımladı. 50 milyon nüfusun yarısından çoğu yarı aç-yarı tok geziyor. Bu durumda bu kararname o binlerce genci eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakıyor. Bu yönüyle anayasaya aykırıdır. Devletimiz kendi eliyle eğitim-öğretim hakkını engellemektedir. Bu yönüyle de Anayasaya aykırıdır.

Ayrıca bu sistem fırsat eşitliğini de engelleyecektir, yukarıda saydığım nedenlerle.

Şimdi sormak istiyorum, bu kararnameyle sadece üniversitede okuyan gençler değil tüm toplum dalgalanacaktır. Çünkü bütün hepsini doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.

Üniversite gençliği terörist ilan edildi.. Üniversiteler anarşi yuvaları. Karşınıza boy hedefi aldınız. Seslerini çıkarmalarına da izin vermiyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, yine anarşiye, teröre ihtiyacınız var ve üniversite gençliğini kışkırtmaya çalışıyorsunuz. Yine ekonomik ve siyasi bir buhranın içindeyiz. (80' de olduğu gibi) Bu buhrandan çıkabilmek için yine ortam arıyorsunuz. Bu kararnamede anarşist terörist diye suçladığınız üniversiteli gençliğin gerçekten isyanına ve ayaklanmasına neden olacak, bunu gayet iyi biliyorsunuz. Bunun için üniversite gençliğinin üzerine üzerine varıyorsunuz.

Bu kararname için gerekçe olarak devletin yeterli parası yok diyorsanız, hayali ihracat şu bu fonları geçiniz. Bütçenin yaklaşık 1/3'ünü alan savunma harcamalarını kısınız, barış rüzgarlarının estiği, silahların imha edildiği bir dönemde savunmaya bu kadar büyük bir pay ayrılması olsa olsa aptallık olur.

Sonuç olarak; Paralı eğitim toplumumuzdaki eşit olmayan gelir dağılımından dolayı eğitimde, fırsat eşitliği ve toplumun büyük çoğunluğunun eğitim-öğretim hakkını elinden alacağından; sosyal devlet ve adalet ilkelerine aykırı olduğundan dolayı getirilmemelidir. Bütçedeki gereksiz harcamalar kısılıp üniveristelerin ödeneği artırılmalı ve üniversitelere geniş özerklikleri ve demokratik işleyişlerinin sağlanması yoluna gidilmelidir.

KAYNAKÇA

A.Y. m. 10: Yan başlık "Kanun önünde eşitlik" fıkra II-III: "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz", "Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

A.Y. m. 5: Yan başlık "Devletin temel amaç ve görevleri", "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan, siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

A.Y. m. 42: Yan başlık "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi", F.1: "Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz". F 7: "Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

F.8: "Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Ayrıca Sosyal-Hukukdevletinin ilkelerinden "Fırsat eşitliği" de konumuz dahilindedir.

ZÜLF-İ YARE ZİYARET

Levent Hacıyusufoğlu-İnş. Müh. 3

Kaçırdılar Vergiyi, Hakettiler Yergiyi

DÖRT DÖRTLÜKLER

Hüsam (The Muhasebeci)

İyi günler sayın patronum
Karşımızda değişik bir durum
Yeni bir yıl, yeni bir vergi mevzuatı
Kızmayın ama, siz getirdiniz başımıza bu zatı.

Ohha Bey (Patron)

Yavrucuğum, bu mevzuat eskiden de vardı
Eski muhasebeci senden hıyardı
Anlamamış mevzuatı ödemiştik vergiyi
O şimdi pazarcı, git gör herifin sergiyi.

Hüsam

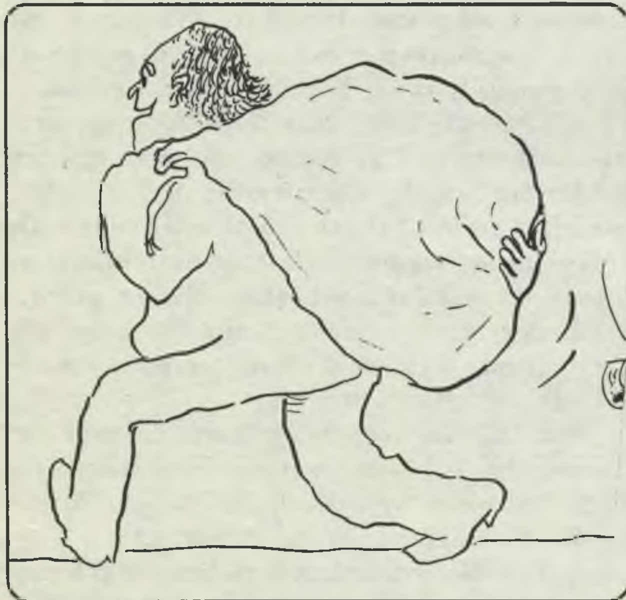
Aman efenim, siz beni hıyar sandınız
Patronumun paracıklarını vergiye kıyar sandınız
Kaçıramazsak vergiyi burada işimiz ne
Yüce beyimiz karşısında, etimiz, tırnağımız, dişimiz ne

Ohha

Aferin sana Şeref oğlu Şerefsiz Hüsam
Sayende dolu kalıyor bu yılda kasam
Vergi vermektir hayatta en büyük tasam
Çünkü vergisizlik benim kanunum, benim yasam.

Hüsam

Efendim, köylü, işçi, memur duruyorken orada
Vergi vermek ne haddinize
Hükümet vuruyorken garibanlara
Siz bakınız engin muhabbetinize...

COOL İKE MİSS A FREE (KULAK MİSAFİRİ)

Tour Good: Cell am can un (Selam Kenan)

Can Un: Cell am Tour Good

Tour Good: A fend am yield the room beny child dirt tau chech

Can Un: Ban son a dead am. Ou her if then adam all mouse.

Tour Good: Peyk ban kim a bosh back can luck where ejject team

Can Un: On ban am sour on am they ill

Tour Good: Ou lay soil a may in. Ban me take roar bosh back can all a jack am.

Can Un: Ou lace a ban all make east there am.

Tour Good: Ban bear da same row a sour I am

Can Un: Sour back all am.

Same Row: All mouse dead am ban son a Tour Good.

GEYİKLEMELER

Hep düşünür dururdum; neden verginin çoğunu memur, işçi ve köylü veriyor diye. Sonradan öğrendim ki bizde ENAYİLİK ALLAH VERGİSİ imiş.

Kitaplarla çok haşır neşir olanlara "Kitap Kurdu" deniyor. Ne yani şimdi biz BERBERLERE "KILKURDU" mu diyeceğiz?

Devamlı vergi kaçıran ünlü işadamımız bir ihaleyi kazanmak için devlet büyüklerimizin makamına başvurmuş, aldığı yanıt:
Bir kere verirsen bu iş olur."

Otobana çıkmaz olaydım. Oto bana çıktı.

Zenginin malı "Fucker"in çenesini yorar

Doğmamış Çocuğa Mektup:
Yavrucuğum, biraz önce annenle seni yaptık. 9 ay sonra görüşürüz.

Ağlamayan devlete vergi verilmez.

200 km hızla radara yakalanmış. *Radar dopingliymiş meğer...*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2				■			■		
3								■	
4		■					■		
5						■			
6			■		■				
7								■	
8				■		■			
9							■		

SOLDAN SAĞA:

1. Başkası söylüyormuş gibi konuşma becerisi olan. **2.** Yunan alfabesinde bir harf... Asker... Molibden elementinin simgesi. **3.** Hayvanların kemik ve kıkırdak gibi dokularından elde edilen saydam, renksiz, kokusuz madde. **4.** Gereksiz, yersiz... Dumanın değdiği yerde bıraktığı iz. **5.** Çınlayan bir sesin, durmayıp bir süre devam etmesi, tınlama... Telefon sözü. **6.** Bir yüzey ölçü birimi... Mercan ada. **7.** Palamut, torik gibi balıkların dilimler halindeki salamurası. **8.** Yunanca eşit kelimesinden alınan birçok teknik, bilimsel terimlerin yapısına giren önek... Orta Afrika'da bir ülke. **9.** İyimser... Borulardan kol almakta kullanılan parça.

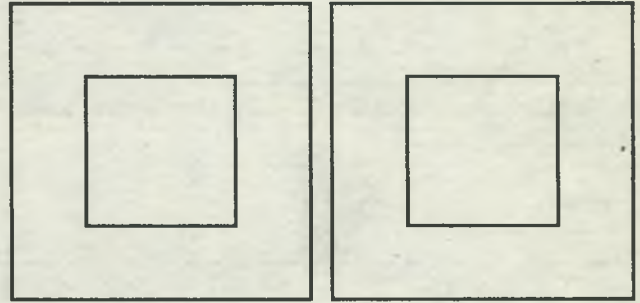
YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1. Kimi bitkilerden çıkarılan ve sadeyağ yerine kullanılan katıyağ. **2.** Tanrıtanımaz... Toprak. **3.** Bir bayan ismi... Bir kömür cinsi. **4.** Anıt. **5.** Kimyasal formülü $C_{18}H_{18}$ olan Hidrokarbon, fenantrenin homoloğudur... Arapçada gören, görücü anlamında bir kelime. **6.** Göze rengini veren tabaka... İsim. **7.** Tutturaç. **8.** Kemiklerin yuvarlak ucu... Uluslararası işçi örgütü... Bir hayvan. **9.** Vadesi gelen borcun vadesinin uzatılması.

ÖDÜLLÜ SORULAR

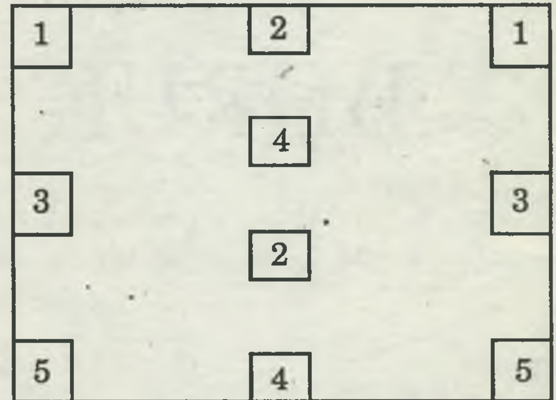
Aşağıdaki soruları doğru çözüp bize ulaştıran okurlara, bir yıl boyunca çıkan tüm KATILIM Dergilerine abonelik sağlanacaktır.

1. Bir çizim sorusu, İnşaat, Makine ve Mimarlık öğrencileri biraz şanslı: Üstten ve soldan görüntüsü verilen üç boyutlu ya da önden görüntüsünü istiyoruz. (Dashed Line unutulmamıştır.)

SOL ÜST

2. Aynı numaradan aynı numaraya çizilen çizgilerin hiçbiri kesişmeyecek.

3. Daha zor bir soru:

12 top var. Birinin ağırlığı farklı ama diğerlerinden ağır mı hafif mi bilinmiyor. Üç tartıda farklı topu ve diğerlerinden ağır mı hafif mi olduğunu bulabilir misiniz?

Hazırlayan:
Ahmet KIZILKAYA
İnş. Müh. 4

DEMOKRATİK

KATILIM DERGİSİ

GÖKKUŞAĞI KONSERLERİ II

GRUP GÜNİZİ
GRUP ANADOLU
GRUP YARIN
BENGİ TÜRKÜ
OBJEKTİF

YER: STADYUM
TARİH: 18.5.1990-CUMA

... VE PANAYIR STANDINDA

V YAYINLARI
BAŞAK YAYINLARI
KUZEY YAYINLARI
EKİM YAYINLARI

İNDİRİMLİ FİYATLARLA SİZLERLE...